Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्री

જૈનધર્મ પ્રકાશ.

लक्ष्मीर्दानविवेकसंगममयी श्रद्धामयं मानसं।
धर्मः शीलदयामयः सुचरितश्रेणीमयं जीवितं ॥
बुद्धिः शास्त्रमयी सुधारसमयं वाग्वैभवं जृम्भितं।
व्यापारश्च परार्थनिर्मितिमयः पुण्यैः परं प्राप्यते ॥

પુસ્તક ૩૫ મું] માર્ગશિર્ષ—સંવત ૧૯૭૬. વીર સંવત ૨૪૪૬. [અંક ૯ મો.

પ્રગટકર્ત્તા,
શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા—ભાવનગર.

અનુક્રમણિકા.

૧ અસાડ વર્ણન (પદ્ય) ૨૬૭
૨ પ્રથમ પોતાનું સંભાળવા વિષે ... ૨૬૮
૩ સૂક્તમુક્તાવળી ૨૭૦
૪ શ્રી ચિદાનંદજી મહારાજ કૃત દયા છત્રીસી ૨૭૫
૫ શ્રી દેવચંદ્રજી કૃત રત્નસાર પ્રશ્નોત્તર. ૨૭૭
૬ અરણીક મુનિની કથા ૨૮૧
૭ નૂતન વર્ષ અને આપણું લક્ષ્ય ... ૨૮૨
૮ હૃદય અને કર્મનો સંવાદ ... ૨૮૪
૯ સ્ફુટ નોંધ અને ચર્ચા... ... ૨૯૧

વાર્ષિક મૂલ્ય રૂ. ૧) પોસ્ટેજ રૂ. ૦-૪-૦.
ભેટના પોસ્ટેજ સહિત.

REGISTERED No. B. 156.

ભાવનગર ધી આનંદ પ્રી. પ્રેસમાં શા. ગુલાબચંદ લલ્લુભાઈએ છાપ્યું.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अमारुं पुस्तक प्रसिद्धि खातुं.

(૧) હાલમાં છપાય છે.

૧ [illegible]પ્રકરણ—મોટી ટીકાયુક્ત, સંસ્કૃત ગદ્યથી કથાવાળું. (ટાઇટલ છપાય છે.)
(સહાયક શા. હીરાચંદ લક્ષ્મીચંદ હડરવાળા)

૨ શ્રીઉપદેશ પ્રાસાદ ગ્રંથ મૂળ. વિભાગ ૩જો. સ્થંભ ૧૩ થી ૧૮.
(ભાવનગર શ્રાવિકાસમુદાયના પ્રયત્નના નિબંધમાંથી)

૩ શ્રીઉપમિતિભવપ્રપંચા કથા ભાષાંતર. (સભા તરફથી)

૪ શ્રીમલ્લીનાથ ચરિત્ર ભાષાંતર. (નગીનદાસ કરમચંદ. પાટણ.)

૫ શ્રીઉપદેશસપ્તતિકા ભાષાંતર. (કથા સિવાય)
(બાઇ હરખીબાઇ તથા સાંકળીબાઇ—અમદાવાદ)

૬ શ્રીબૃહત્ક્ષેત્રસમાસ. મોટી ટીકા સહિત.

(૨) તરતમાં છપાવા શરૂ થશે.

૭ નમસ્કાર (નવકાર) માહાત્મ્ય. (શેઠ ભગોરભાઈ ચતુર્ભુજ—સોળેશા)

૮ તત્ત્વામૃત ગ્રંથનું ભાષાંતર. (જૈનધર્મ પ્રકાશના ગ્રાહકોને ભેટ સારૂ)

૯ તત્ત્વામૃત ગ્રંથ. મૂળ. ટીકા સહિત. (શા. કુંવરજી આણંદજી)

૧૦ કુમાકુળક છાયા, અર્થ, વિવેચનયુક્ત. (બાઇ સમરત તથા જડીબાઇ—ભાવનગર)

(૩) તૈયાર થયેલા છે ને થાય છે.

૧૧ શ્રી પરિશિષ્ટ પર્વ ભાષાંતર. (તૈયાર છે.)

૧૨ શ્રીઉપદેશપ્રાસાદ. મૂળ. વિભાગ ૪થો. (સ્થંભ ૧૯ થી ૨૪) તૈયાર છે.

૧૩ શ્રીહેમચંદ્રાચાર્ય ચરિત્ર. (તૈયાર થનાર છે.)

૧૪ શ્રી ધન્ના ચરિત્ર ભાષાંતર. (થાય છે.)

(ઉપરના ચાર બે નંબર ફંડના કામ માટે સહાયકની અપેક્ષા છે. ઇચ્છા હોય તેણે લખવું.)
સંબોધસિત્તરીના ભાષાંતરનું કામ બીજે થતું હોવાથી અમે બંધ રાખ્યું છે.

પુસ્તકોની પહોંચ.

કુમ્માપુત્તચરિયં.

આ માગધી ગાથાબદ્ધ ચરિત્ર તેની સંસ્કૃત છાયા સાથે કલકત્તા ખાતે પંડિત હરગોવિંદદાસ ત્રીકમચંદે તૈયાર કરી છપાવીને બહાર પાડેલ છે. આ ચરિત્ર માગધી ભાષામાં શ્રી જિનમાણિક્યસુરિનું રચેલું છે. વાંચવા યોગ્ય છે. અસરકારક છે. અમારો વિચાર તેનું ગુજરાતી ભાષાંતર કરાવીને પ્રકટ કરવાનો છે. શ્રી વિજયવીરસુરિના ઉપદેશથી પંન્યાસના ગ્રુપ્ત આપેલી સહાયથી બહાર પાડેલ છે. ગૃહવાસમાં કેવળજ્ઞાન પામેલા આ મહા પુરૂષ આ ચોવીશીમાં થયેલ છે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्री जैन धर्म प्रकाश

वांछा सज्जनसंगमे परगुणे प्रीतिर्गुरौ नम्रता
विद्यायां व्यसनं स्वयोषिति रतिर्लोकापवादाद् भयं ॥
भक्तिश्चार्हति शक्तिरात्मदमने संसर्गमुक्तिः खले ।
येष्वेते निवसंति निर्मलगुणास्तैरेव भूर्भूषिता ॥ १ ॥

પુસ્તક ૩૫ મું.] માર્ગશિર્ષ-સંવત ૧૯૭૬. વીર સંવત-૨૪૪૬. [અંક ૯ મો.

अमारुं वर्णन.

(લેખ—ભી૦ છ૦ શાહ.)

(અનુસંધાન પૃષ્ટ ૧૦૨ થી.)

કવ્વાલી–ગઝલ.

નયનનાં પોપચાં ઉઘડે, ખખડતા ચાહના પ્યાલા,
ગગડતા ગાત્રના ગાળા, તથાપિ ચાહની માળા;
સવારે જાગતા ત્યાંથી, નિશાએ ઉંઘતાં સુધી,
પીવાના ચાહ હોટલમાં, કજીત કપ થાય ટોટલમાં. ૯
શુકનમાં ચાહ ને સીરટ, અને ઇંગ્લાંડના બીસ્કુટ,
અમારે લાનજીન સેવીન, અમારા શોખમાં બહુ સીન;
અમારે હોટલે દોડી, પીવાની બોટલો ફોડી,
અકારો કેટલા તેના, બધાએ પીક–મી–અપ બસ હા. ૧૦
અમારે કુલફી આઇસ્ક્રીમ, અને શરબતની સારી સ્કીમ,
અમોને ડીશ બહુ ભાવે, વિવિધ ત્યાં વાનગી આવે;
અમારે આ ખપે કે નહિ, વિચારો હોય ત્યાં કેવા,
વળી ના રોગની પરવા, હજારો વૈદ્ય ડાકટર જ્યાં. ૧૧
અમારે નિત્ય વ્હાણામાં, પીવાને મેડિસિનો જોઇએ,
ભલે હો કાડલીવર કે, ભલેને ઓવરીલ જોઇએ;
ભલે હો ચાહ કે વસ્તુ, અમારા ડાકટરે કહ્યું.
અમારે તો [illegible] ના ત્યાં, અમારું તો બધું મીઠું. ૧૨

For Private And Personal Use Only

અમારી શક્તિને માટે, બનાવી ચોળીને ગોળી,
અમારા વૈદ્યશાસ્ત્રીએ, દાખ્યો છે હેતુ રંગરોગી;
અમારા દેહની અંદર, પ્રવેશ્યા રંજકણો સુંદર,
અમારૂં આવું છે અંતર, અને રહેવાનું સર્દતર. ૧૩

\+ + + +

અમારા વેશમાં ફેશન, અમારી વાણીમાં ફેશન,
અમારી રીતમાં ફેશન, અહો ફેશન ને પોલીશન;
અમારે કેટલાં લેસન, વ્યસનનું ખાસ ડીકટેશન,
અમારૂં એવું મોટું મન, અમારે ત્યાં વસી સહુ જન. ૧૪
અમારાં વસ્ત્ર ધોવાને, અમારે કંપની જોઇએ,
અમારે બૂટ સ્ટોકીંગનાં, ખડકલા દેશમાં જોઇએ;
સદા પાલીસ કરનારો, સુગંધમાં કાં નહિ જોઇએ,
અમારે દાંતીયા તેલો, અને બસ આયનાં જોઇએ. ૧૫
અમારે સાબુ ગ્લીસરીના, વિલાયતી મનમાનિત જોઇએ,
અમારૂં મન નહિ માને, વિના ઓટો પરસ્તાને;
અમારા હાથમાં રૂમાલ, તિહાં પણ સેંટનો છે તાલ,
લવંડર આદિ હો જાણી, ઘણું માનો જરી પાણી. ૧૬
અમારી આંખ પેન્સલમાં, કપાટો ચેર ટેબલમાં,
પ્રદર્શન પેખવા જેવું, રમકડાં કાચ ને કળનાં;
અમારી સ્ટીક કંડલમાં, અમારા નોટ્સ લોકીટમાં,
નિહાળો ફોકટો ફોટો, અમર ફોટાતણો જોટો. ૧૭
ગણાવાએ બધુંએ ના, બધુંએ જોઇએ જોઇએ,
પડે જે દૃષ્ટિએ તે તે, બધુંએ જોઇએ જોઇએ;
અમે નાટક સીનેમાઓ, તથા કોન્સર્ટને જોઇએ,
અમારા મૃત્યુલોકે આ, અમારે સ્વર્ગ તો જોઇએ. ૧૮

(અપૂર્ણ).

પ્રથમ પોતાનું સંભાળવા વિષે.

(હરિગીત છંદ).

પોતાતણું ગ્રહુ પરજનો પીડા પ્રભુ તે ટાળીએ,
પરની પીડા અંતર ધરીં આવણાનું રીત નિહાળીએ ?
પામ્યો અમૂલ્ય સમય જતાં પસ્તાવ પૂરણ આપણે,
સંભાળી [illegible] ૧

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

[1]સરિતા-તળાવ ગળાય નહિ સહુ જોઇતું વારિ ગળે,
મઢી ના શકાયે મેદની ઢંકાય છત્ર ન વાદળે;
પગરક્ષણે [2]ઉપાન છત્રી [3]તાપ વરસાદે ધરે,
સંભાળી ચાલે આપણું સફર સફળ તેની ઠરે. ૨
જળ વહિ જવા નિજ ઘર થકી પેલાં સુધારો ખાળને,
સુધારવા નિજ બાગ બાંધો પાણી પહેલી પાળને;
નિજ ઘર સુધારો ચીવટે કરશે બીજા જેઓ ઠરે,
સંભાળી ચાલે આપણું સફર સફળ તેની ઠરે. ૩
દેખી જુઓ નિજ પગ નીચે [4]પાવક અતિશે જે બળે,
જોતાં પરાયા દોષ તેમાં આપણું કો શું વળે?
પ્રજળી શકાય ન પાપ જગતું ચીવટે નિજ સુધરે,
સંભાળી ચાલે આપણું સફર સફળ તેની ઠરે. ૪
પરકાશતા દોષો પરાયા લાભ શું તે મેળવે,
ચોટે ડગલે સામા કપાળ વિષે હૃદય ખેદે દ્રવે;
અંતરતણા શત્રુ હઠાવા ધૈર્યતા જેઓ ધરે,
સંભાળી ચાલે આપણું સફર સફળ તેની ઠરે. ૫
પેખી પરાઇ આલ અંતર રીદ અમથું બાળીએ,
પર પાપની પંચાત શી ગુણ દોષ નિજ નિહાળીએ;
[5]ખર હોડમાં [6]ગજને ગુમાવા કોણ આગળ કો' ધરે,
સંભાળી ચાલે આપણું સફર સફળ તેની ઠરે. ૬
નિહાળીએ નિજ મસ્તકે ઝુંબી રહેલા કાળને,
સાધી લહો તે આપણું છંડી અવર જંજાળને;
જે વાવશે તેવું લણે નિરખો સહુ ફળ આખરે,
સંભાળી ચાલે આપણું સફર સફળ તેની ઠરે. ૭
સાધન અભાવવડે વળી અંતરાય કર્મ ઉદય વિષે,
સદ્ધર્મ આરાધન કદિ કમતી બને તેવા મિષે;
દુર્લભ સફળ નરજન્મ તો પણ દોષથી જેઓ ડરે,
સંભાળી ચાલે આપણું સફર સફળ તેની ઠરે. ૮

દુર્લભજી વિ૦ ગુલાબચંદ મહેતા.

---

૧ સરિતા=નદી. ૨ ઉપાન=પગરખાં, જોડા. ૩ તાપ=તડકો. ૪ પાવક=અગ્નિ. ૫ ખર=ગધેડું. ૬ ગજ=હાથી.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

સૂક્તમુક્તાવલી.

(અનુસંધાન પૃષ્ટ ૨૪૨ થી)

અર્થ વર્ગ.

૪૩ રાજસેવા વર્ણન-અધિકાર.

સજ્જનશું હિત કીજે, દુર્જના શીખ દીજે,
જગ જન વશ કીજે, ચિત્ત વાંછા વરીજે;
નિજ ગુણ પ્રગટીજે, વિશ્વના કાર્ય કીજે,
પ્રભુ સમ વિચરીજે, જો પ્રભુ સેવ કીજે. ૧૪
ભગતિ કરી વડાની, સેવ કીજે જિકાંઈ,
અધિક ફળ ન આપે, કર્મથી તે તિકાંઈ;
જળધિ તરીય લંકા, સીત સંદેશ લાવે,
હનુમંત હરખે તે, રામ કચ્છોટ પાવે. ૧૫

ભાવાર્થ—જો તથાપ્રકારની યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરીને કોઇ સમર્થ રાજા-મહારાજા કે સ્વામીની સેવા કરી તેની પ્રસન્નતા મેળવી શકાય તો પોતાની બુદ્ધિ-શક્તિથી પોતે પણ પોતાના સ્વામીની જેમ સ્વતંત્રપણે ધાર્યાં કામ કરી શકે. તે ધારે તો અનેક સજ્જનોનું હિત કરી શકે છે, દુર્જનોને દંડ-શિક્ષા આપી શકે છે, સહુને નિજ વશ વર્તાવી શકે છે અને મનોવાંછના પૂરી શકે છે. પોતાની શક્તિ ખીલવી શકે છે તથા કઇક પરોપકારનાં કામ કરી શકે છે. ગમે તેટલા આદરથી ગમે એવા સ્વામીની સેવા કરવામાં આવે તો પણ પોતાના નશીબમાં હોય એથી અધિક કશું તે આપી શકે નહિ અને પોતે મેળવી શકે નહિ. જુઓ ! હનુમાનજી સમુદ્ર તરીને લંકામાં જઈ સીતા સતીનો સંદેશો લઇ રામચંદ્રજી પાસે આવ્યા ત્યારે તે બક્ષીસ (ઇનામ) તરીકે રામચંદ્રજી પાસેથી સ્નાન કરતી વખતે પહેરવાનો કચ્છોટ જ પામ્યા હતા. તે અનુમાનથી બધું જાણવું.

વિશેષાર્થ—માણસો કંઈ કંઈ પ્રકારની હોંશો કરે કે ન કરે, પણ પુણ્ય વગર કે પુરૂષાર્થ કર્યા વગર તે હોંશો પુરી થઇ શકતી નથી. ઘણીવાર ઘણા લોકો પ્રસંગમાં તો મનની હોંશ મનમાં જ રહી જાય છે. જો હોંશ પૂરી કરવી જ હોય તો તેનો યોગ્ય પ્રયત્ન પણ કરવો જ જોઇએ. પોતાની શક્તિ ખીલવવા જરૂરી સાધનોનો ઉપયોગ કરવો ઘટે તે કરવો જોઇએ. જેમણે આગલા જન્મમાં સુકૃત્ય કર્યાં હોય છે તેમને તેમના શુભ કુલથી કે પુન્યના પ્રભાવથી એવી સ્થિતિ સહેજે પ્રાપ્ત થાય છે કે તે પોતાની બધી હોંશો પૂરી કરી શકે છે, [illegible] [illegible] [illegible].

For Private And Personal Use Only

લોકપ્રિયતા, કાર્યદક્ષતા અને પરોપકાર વૃત્તિ વિગેરેની પ્રાપ્તિ સારાં પુન્ય વગર થઇ શકતી નથી. પૂર્વે જન્મમાં શુદ્ધ ભાવથી અલ્પ પણ દાનાદિક શુભ કરણી કરી હોય છે તો તેના પ્રભાવથી અન્ય જન્મમાં જીવ એવી વિશાળ સામગ્રી પામી શકે છે કે તે શુભ સામગ્રી સાથે સુબુદ્ધિના યોગે ધારે તેટલાં સારાં કામ કરી શકે છે. શાલિભદ્ર જેવા વિશાળ ભોગ, અભયકુમાર જેવી વિશાળ બુદ્ધિ અને ચક્રવર્તી જેવું સામ્રાજ્ય પામી જો તેની સાથે સદ્બુદ્ધિનો ઉત્તમ યોગ થયો હોય તો બાકી શું રહે ? આ લોકમાં પ્રાપ્તસુખ સંતોષથી ભોગવી, સ્વપરહિત કરવા સાથે જે ઉલટભર્યો પ્રયાસ કર્યો હોય છે તેથી ભવાન્તરમાં પણ તે અવશ્ય સુખી થાય છે. દુઃખ એ આપણે જ કરેલી ભૂલની શિક્ષા રૂપ છે અને તે આપણને જાગ્રત્ કરવા–સચેત બનાવવા માટે જરૂરનું પણ છે. દુઃખમાં ઘણે ભાગે આપણું ભાન ઠેકાણે આવે છે; પરંતુ સુખમાં અને દુઃખમાં જેમને સરખી જાગૃતિ રહી શકે છે તેમની તો બલિહારી જ છે. તેમનો વૈરાગ્ય ઉત્કૃષ્ટ છે. જો સેવાજ કરો તો એવા શાણા અને ઉદાર સ્વામીની કરો કે જે તમારી ખરી સેવાની યથાર્થ કદર કરી તમને નિવાજી શકે. બેકદર સ્વામીની સેવા કરવાથી હિત થવું મુશ્કેલ જ છે. જેના પ્રસાદથી રાજા, મહારાજાદિક ઊંચી પદવી પ્રાપ્ત કરી શકાય છે તે ધર્મ–મહારાજાની જ સેવા જો શુદ્ધ નિષ્ઠાથી કરી શકાય તો પછી બીજા કોઇની સેવા કરવાની ક્યારેય જરૂર રહે નહિ. એક ધર્મકળા જ પ્રાપ્ત કરી શકાય તો બીજી બધી કળા સહેજે પ્રાપ્ત થઇ શકે.

૪૮ ખળતા–દુર્જનતા વર્ણન.

રસ વિરસ ભજે જ્યું, અંબ નિંબ પ્રસંગે,
ખળ મિલણ હુવે ત્યું, અંતરંગ પ્રભંગે;
સુણ સુણ સસનેહી, જાણી લે રીતિ જેહી,
ખળ જન નિસનેહી, તેહ શું પ્રીત કેહી. ૧૬
મગર જળ વસંતો, તે કપીરાય દીઠો,
મધુર ફળ ચખાવી, તે કર્યો મિત્ર મીઠો;
કપિ કલિજ ભખેવા, મત્સ્ય ખેલિ ખળાઇ,
જળ મહીં કપિ બુદ્ધિ, છાંડી દે તે ભલાઇ. ૧૭

ભાવાર્થ—જેમ કડવા લીંબડાના પ્રસંગથી આંબો પોતાનો સ્વાભાવિક રસ તજી, વિરસતા–કટુકતાને પામે છે તેમ સારો માણસ ખળ–દુર્જનના પ્રસંગથી બગડી ખળતા–દુર્જનતાને પ્રાપ્ત કરી લે છે. અહો અહો પ્રેમી સજ્જનો ! એ વાત ચિત્તમાં ચોક્કસ કરી રાખો કે ખળ લોકો કેવળ સ્વાર્થાંધ અને પ્રેમશૂન્ય હોય છે.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

લોકની સંગાતે પ્રીતિ કરવી નકામી છે; એટલુંજ નહિ પણ વખતે તે ભારે અનર્થકારક પણ થાય છે. એ વાતનું સમર્થન કરવા અત્ર એક કથાનક કહે છે. જળમાં વસનારા એક મકરમચ્છને એકદા એક વાનરે દીઠો અને તેને મીઠાં સ્વાદિષ્ટ ફળ ચખાડીને પોતાનો મનમાન્યો મિત્ર બનાવ્યો. પરિણામ એ આવ્યું કે તે વાનરનુંજ કાળજું ખાવા મગરે બાજી રચી તેને ફસાવ્યો; પરંતુ પછીથી ખરી હકીકત જણાતાં વાનર તેમાંથી બચી ગયો. પેલો મગર કોઈ વખત થોડાં મધુરાં ફળ પોતાની સ્ત્રી (મગરી) પાસે લઈ ગયો અને તેને બધી હકીકત કહી દીધી; એટલે મગરીએ કહ્યું કે હમેશાં આવાં મીઠાં ફળ ખાનારા વાનરનું કાળજું કેવું મીઠું હશે ? મારે તો એ વાનરનું કાળજુંજ ખાવા જોઈએ, ગમે તેવી ચતુરાઈ કરીને મને તેનું કાળજું ખાવા આપો. મગરે તેને બહુ બહુ સમજાવી પણ તે બીજી કોઈ રીતે સમજી નહિ, ત્યારે મગરે વાનર પાસે વખતસર આવી પ્રપંચ રચી તેને આડું અવળું સમજાવી પોતાની સ્ત્રી મગરીનું મન મનાવવા વાનરને પોતાની પીઠ ઉપર બેસાડીને તે જળમાં તરતો ચાલ્યો. માર્ગમાં ખરી હકીકત મગરે જણાવી દીધી, તેથી બુદ્ધિબળ વાપરી વાનર બચી ગયો.

પરમાર્થ:—આંબાના અને લીંબડાનાં મૂળ સાથે મળ્યાં હોય તો તે નીંબના પ્રસંગથી આંબો વિણસી જાય છે; એટલે લીંબડાની જેવો કડવો બને છે. અર્થાત્ આંબામાં કડવાશ આવી જાય છે એટલે તેનો સ્વાભાવિક મીઠો રસ નષ્ટ થઈ જાય છે—તેમાંથી મીઠાશ જતી રહે છે. જડ જેવા લેખાતા આ વૃક્ષોમાં પણ નબળી સોબતથી આવું વિપરીત પરિણામ પ્રગટપણે આવતું જણાય છે, તો પછી જેનામાં અનેક દુર્ગુણો પ્રગટપણે દેખાતા હોય એવા નબળાં (દુર્જનો) નો વારંવાર સંગ-પ્રસંગ કરવાથી સારાં (સજ્જનો) ને પણ અનિષ્ટ પરિણામ આવે એમાં આશ્ચર્ય શું ? હીણાની સોબતથી હીણુંજ પરિણામ આવે. જેવી સોબત એવી અસર એ કહેવત અત્રે લાગુ પડે છે. જે સ્વાદુ દ્રવ્ય હોય તેને શુદ્ધ દોષની અસર અવશ્ય થાય છે. આપણે જો દોષથી બચવુંજ હોય તો તેવી નબળી સોબતથી સદંતર દૂરજ રહેવું. તેમજ આપણા ગુણની રક્ષા તથા પુષ્ટિ કરવા માટે આપણે આપણા નિષ્કારણ બંધુ સમાન ઉપકારી સંત-સુસાધુજનોની સેવા—ઉપાસના જરૂર કરવી. દુર્જન-ખળ લોકો કોઈના મિત્ર ન હોય અને જો હોય તો તે સ્વાર્થ પૂરતાજ હોય, તેથી તેમની મિત્રતાથી કદાપિ હિત સંભવે નહિજ. સજ્જનોની મિત્રતાજ ખરી કે જે કેવળ હિતરૂપજ હોય છે. ગમે તેટલી કસોટી કરી [illegible] પણ સજ્જન પોતાની સજ્જનતાજ દાખવે છે ત્યારે દુર્જન પોતાની દુર્જનતા દાખવે છે. જેમ કૃષ્ણપક્ષના [illegible] ઉપર રહેલા [illegible] કૃષ્ણપક્ષનું વિષ [illegible] નથી, તે તો ઉલટું [illegible] છે તેમ પરિપક્વ જ્ઞાન ([illegible]) [illegible] દુર્જનો [illegible] [illegible] તો [illegible]

For Private And Personal Use Only

દ્વેષાદિક વિકારને દૂરજ કરે છે, પરંતુ કાચાપોચાઓએ તો નબળી સોબતથી સદાય ચેતતા રહેવાની જરૂર છે; કેમકે તેમને તેનો ચેપ જલદી લાગી શકે છે અને પરંપરાએ તે વધતો જાય છે એમ સમજી આપણે તો અધિક ચેતતા રહેવું.

૪૫ અવિશ્વાસ વિષે.

વિશ્વાસી સાથે ન છળે રમીજે, ન વૈરી વિશ્વાસ કદાપિ કીજે;
જો ચિત્ત એ ધીરગુણે ધરીજે, તો લચ્છી લીલા જગમાં વરીજે. ૧૮

ઇંદ્રવજ્રા.

ચાણાયકે જ્યું નિજ કાર્ય સાર્યો, જે રાજભાગી નૃપ તેહ માર્યો;
જો ઘુઅડે કાગ વિશ્વાસ કીધો, તો વાયસે ધૂકને દાહ દીધો. ૧૯

ભાવાર્થ અને પરમાર્થ:—સહજ સ્વભાવથી કે ધર્મબુદ્ધિથી જે આપણા ઉપર શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ રાખી રહ્યા હોય, આપણે તેનું કદાપિ અહિત કરીએ કે તેને અહિત માર્ગે દોરીએ એવું જે સ્વપ્નમાં પણ સમજતા નહોય અર્થાત્ જેને આપણા સંબંધી કશો ગેરવિશ્વાસ નજ હોય તેવા ભોળા ભદ્રિક શ્રદ્ધાવંત વિશ્વાસુને કદાપિ છેતરવાનો-દગો દેવાનો સ્વપ્નમાં પણ વિચાર કરવો નહિ; કેમકે વિશ્વાસઘાત કરવા જેવું એકે ઉગ્ર પાપ નથી. જે બીજા કોઇનો વિશ્વાસ કરતા ન હોય તે પણ ધર્મ કે ધર્મીજનોનો તો વિશ્વાસ કરે છેજ. તેવા શ્રદ્ધાળુ જનોને છેતરવા, ભ્રષ્ટ કરવા, તેમને ઉંધે રસ્તે દોરવવા અને તેમનું અહિત કરવું એ ધર્મના બ્હાને ચોખી ઠગાઈ કે વિશ્વાસઘાત જ કહેવાય. તેવું પાપી અને હીચકારૂં કાર્ય કદાપિ કરવું નહીં. તેમજ જે સદાય છળ તાકીનેજ રહેતા હોય અને તેવી તક મળતાંજ છેતરપિંડી કરવા ચૂકતા ન હોય એવા બંને પ્રકારના (બાહ્ય અને અભ્યંતર) શત્રુઓનો શાણા માણસોએ કદાપિ વિશ્વાસ કરવો નહિ. મન, વચન કે કાયાથી અહિતજ કરનાર, કરાવનાર તથા અનુમોદનાર બાહ્ય શત્રુ લેખાય છે, જ્યારે કામ, ક્રોધ, મોહ, મદ, લોભ અને હર્ષાદિક આંતર શત્રુ કહેવાય છે. તેમનો વિશ્વાસ કદાપિ કરવો નહિ, અર્થાત્ તેમનાથી સદાય ચેતતા-જાગતા-સાવધાન જ રહેવું. તેમાં કદાપિ ગફલત કરવી નહિ વળી 'બૃહસ્પતિરવિશ્વાસઃ-' બૃહસ્પતિ કહે છે કે કોઇનો વિશ્વાસ રાખવો નહિ, તેનો આશય એવો લાગે છે કે કોઇના વિશ્વાસ ઉપર થોભી ન રહેવું. સ્વાશ્રયી બનવું. પરની આશા રાખી બેસવું નહીં. બને તેટલું બધું કામ જાતિ મહેનતથી જ કરવું, દરેક કાર્યમાં બને તેટલી જાતિ દેખરેખ રાખવી. જેથી કામ બગડે નહિ પણ ધાર્યા પ્રમાણે બને અને બીજા ઉપર વિશ્વાસ રાખી રહેવાથી કોઇ વખત પસ્તાવાનો વખત આવે છે તે આવે નહિ. વળી સતત અભ્યાસથી કાર્ય-
[illegible]

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

પછી જો લોભાકાર કામ બીજાને સુપ્રત કરી દેવામાં આવે છે તો વખત જતાં બહુ ઘાલમેલીમાં ઉતરી જવું પડે છે અને ઘણો વખત ખોવું પડે છે. 'રાજા બાપનો પણ વિશ્વાસ કરવો નહિ' એ આવા આશયથી કહેવાયું હશે કે, બાકી તો માત-પિતાદિક વડીલ જનોનો, વિદ્યાગુરૂનો તથા ધર્મગુરૂ વિગેરે ઉપકારી અને ગુણી જનોનો યથાયોગ્ય વિશ્વાસ કરવો પડે છે, અને કરવો જોઈએ જ. જો વિચાર વિવેક-થી પ્રસંગ સાધી એ નૈતિક ગુણનું પાલન કરવામાં આવે, નૈતિક હિંમત હારવામાં ન આવે, સર્વ વાતે સાવધાનપણું સાચવવામાં આવે, ઉક્ત નીતિવચનોનો પ્રમાદ-થી ભંગ કરવામાં ન આવે તો જગતમાં અનુપમ લક્ષ્મી સુખે પામી શકાય છે. જેમ મહેલ ઉપર ચઢનારને ઠેઠ પણ દૃઢ આલંબન ગ્રહણ કરી રાખવાની જરૂર પડે છે, સાવધાનપણે જ ઉંચે ચઢનાર સહીસલામત ચઢી શકે છે, તેમાં જો તે ગફલત કરે છે તો નીચે પટકાઈ પડે છે, પછી તેને ઉંચે ચઢવું કઠણ થઈ પડે છે તેમ મહાદિ યથાયોગ્ય સમજી લેવું. એટલે કે પોતાની ઉન્નતિ ઈચ્છનારે સર્વ વાતે સાવધાન રહેવું જોઈએ. સર્વ સામાન્ય નીતિના માર્ગનું અતિક્રમણ (ઉલ્લંઘન) ન જ કરવું જોઈએ. તોજ તેની ઉન્નતિ સાધી શકે છે. અન્યથા ઉન્નતિને બદલે અવનતિ જ થતી જાય છે. આ વાત ધર્મ-કર્મ બંનેમાં લાગુ પડે છે. સરલ વ્યવ-હાર રાખવું, સરલતાની સંગાથે સાવધાનતાથી જ વર્તવું. તેની સાથે [illegible] ચૂકે પણ કરવી નહિ. કહ્યું, 'શઠં પ્રતિ શાઠ્યં કુર્યાત્'-શઠ (માયાવી) સાથે પ્રસંગ પડતાં શઠતા-માયા કરવી પડે તો જુદી વાત. તેનો હેતુ પણ એવો હોય કે તે આપણી આંખમાં ધુળ નાંખી નાસી ન જાય તેટલા પૂરતી સાવધાનતા રાખવી. અને તે તેની સુધારી શકાય એવો હોય તો તેને સુધારવા દયા-અનુકંપા પણ કરવી. તેને કદાચ શિક્ષા જ કરવી પડે તોપણ તેને સુધારવાનો અવકાશ રહે તેટલીજ હદ નિર્ધારી કરવી, કશો ઉપાય ન જ ચાલે ત્યારે જ તેની ઉપેક્ષા કરવી. ગમે તેવા અપરાધીનું પણ અંતરથી અહિત કરવાની બુદ્ધિ તો કદાપિ દીલને નહિ જ જોઈએ. જે જે દુર્બુદ્ધિને લઈને જીવો તે ઉન્મત્તતા કરે છે તે દુષ્ટબુદ્ધિને જ દૂર કરવા દૃઢ પ્રયત્ન કરવો એજ ઉદાર નીતિવંતનું ખાસ કર્તવ્ય છે, અને એવાં સદાચરણથી જ તેઓ પ્રતીતની અક્ષય લક્ષ્મીદેવીના અનાયાસે પાત્ર થઇ શકે છે. આ વાત જેને વિવેકદૃષ્ટિ જાગી હોય તેજ સમજીને આદરી શકે છે, બાકી તો લોભાંધપણું આગળ કરી ખાસ પોતાના ઉપકારી રાજા ધર્મગુરૂને મારી પોતાનો સ્વાર્થ સાધ્યો તેમ બને છે. તુચ્છ સ્વાર્થ સાધવા આવી હત્યા કરવી એ બહાદુરીનું કામ ન કહેવાય. ખરૂં છે કે લોભાંધનો વિશ્વાસ કરવો તે હિતકર નજ થાય. એક મુગ્ધે પ્રપંચી ઠગારાઓનો ભોળપણથી વિશ્વાસ કર્યો હતો, જેથી લાગ તાકી ઠગારાઓએ મારીને લુંટી લીધો અને બીજા

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

રાખવી જ જોઇએ. ઉજ્જા ભોળા ઘુઅડની પેરે જે સમયોચિત સાવધાનતા રાખતા નથી, સ્વકર્ત્તવ્ય કરવામાં પ્રમાદ કે શિથિલતા કરે છે તેમના પણ તેવા હાલ થાય તો તેમાં કંઇ નવાઇ જેવું નથી. જ્યારે સ્વહિત સાચવવામાં ગફલત યા બેદરકારી રહેવાથી અન્ય કોઇને હાનિ થવા પામે છે ત્યારે તેની ટીકા કરતાં કંઇકને આવડે છે ને "પરોપદેશે પાંડિત્યં"-બીજાને ડહાપણ દેવા શૂરાપૂરા થઇ જાય છે પણ જ્યારે એજ ડહાપણ પોતાની જાતને આપવાની જરૂર પડે છે ત્યારે તે કેવળ આળસુ-પ્રમાદી બને છે એજ ખેદની વાત છે. એક સમર્થ વિદ્વાન ગ્રંથકાર પવિત્ર બોધવાક્ય રૂપે જણાવે છે કે 'અન્યને શિખામણ દેવામાં જ વિચક્ષણતા-ડહાપણ બતાવનારા લોકોને મનુષ્યની પંક્તિમાં કોણ લેખે છે? જેઓ પોતાની જાતને જ ખરી શિખામણ દઇ જાણે છે તેમને જ અમે મનુષ્યની ગણત્રીમાં ગણીએ છીએ.' અર્થાત્ તેમને જ ખરેખરા મનુષ્યની પંક્તિમાં લેખવા યોગ્ય છે કે જેઓ પોતાની જાતને જ ખરી હિતશિક્ષાથી જાગ્રત રાખતા રહે છે. દોષગ્રાહી નહિ થતાં ગુણગ્રાહી થવું જ હિતકારી છે. તેમ છતાં અનાદિ મિથ્યાત્વ યોગે જીવ દોષ તરફજ વધારે ઢળી જાય છે અને ગુણ-ગુણીની બહુધા તે ઉપેક્ષા જ કરતો રહે છે, જેથી બાપડા જીવનું હિત થઇ શકતું નથી. ભાગ્યયોગે ગુરૂકૃપાથી શામાં સ્વહિત રહેલું છે તે યથાર્થ સમજી કે સમજવાનો ખપ કરી, તેમાં બરાબર શ્રદ્ધા-પ્રતીતિ રાખી, તે પ્રમાણે આચરણ કરવા જીવ સાવધાન બને તો ઉભય લોકની લક્ષ્મીલીલા તેને સહેજે આવી મળે અને તે અનેક જીવોનું હિત પણ કરી શકે. ઇતિશમ્.

श्री चिदानंदजी महाराज कृत दयाछत्तीसी.

પ્રથમ આ રીતે પ્રસ્તાવના રૂપે નવ દુહાથી શરૂ થાય છે.

ચરણ કમલ ગુરૂદેવકે, સુરભિ પરમ સુરંગ;
લુબ્ધો રહત સદા તિહાં, ચિદાનંદ મન ભૃંગ. ૧
કલ્પવૃક્ષ ચિન્તામણિ, દેખહુ પરતખ જોય;
સદ્ગુરૂ સમ સંસારમેં, ઉપગારી નહિ કોય. ૨
સુરતરૂ ચિન્તામણિ રતન, વાંછિત ફલકે હેત;
નિરવાંછિત ફલ ગુરૂ વિના, બીજો કોઉ ન દેત. ૩
રસના એક કરી કહું, ગુરૂ મહિમા કિમ થાય?
શેષનાગ મુખ સહસથી, વર્ણન કરત લજાય. ૪
ગુણ છત્તીસેં કરિ સદા, શોભિત હૈ ગુરૂદેવ;
[illegible] નિત્ય તિનકી સેવ.

For Private And Personal Use Only

પ્રીતિ કરો ગુરૂકી સદા, ધરિ હિયડે આનંદ;
મગન ચકોરી ચિત્તમેં, હોત નિરખ કર ચંદ. ૬
ઘન ગરજારવ સાંભળી, મગન હોત જિમ મોર;
તિમ સદ્ગુરૂ વાણી કરી, સુખ ઉપજત ચિહું ઓર. ૭
ગુરૂકૃપાથી કહત હું, દયા છત્તીસી રૂપ;
દયા ધરમ સંસારમેં, સાધન પરમ અનુપ. ૮
દયા ધરમકો મૂલ હૈ દયા મૂલ જિન આણ;
આણા મૂલ જિનવે કહ્યો, તે સિદ્ધાન્તે જાણ. ૯

અંતે નીચેના બે દુહાથી સમાપ્ત થાય છે.

'શરદ પુરણ નિધિ ચંદ્રમા, સંવત્સર સુખકાર;
ગૌતમ કેવળ દાયકો, માસ દિવસ ચિત્ત ધાર. ૩૬
ભાવનગર ચોરે રહી, શ્રી ગવડી ગણુ પાસ;
ચિદાનંદ તસ કૃપાથકી, સાહુત ફુળી ચાહ આશ. ૩૭

એ રીતે શ્રી કપૂરચંદજી અપર નામ શ્રી ચિદાનંદ મહારાજ કૃત દયા છત્તીસી સં. ૧૯૧૭ ના વર્ષે ફાગણ શુદી ૧૦ ને વાર શુક્રવારે ઝવેરી કાલીદાસ ગાંધીચંદે લખાવેલી ચાર પત્રમાં જોવામાં આવેલી, તેનો અત્ર દિગ્દર્શન માત્ર ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. પ્રત જોઇએ એટલી શુદ્ધ ન હોવાથી જ્યાંસુધી તેવી કોઇ અન્ય શુદ્ધ પ્રત જોવા જાણવામાં ન આવે ત્યાંસુધી તે પુરેપૂરી પ્રસિદ્ધ કરવામાં શંકા રહેલી છે. તેઓએ કયો વિષય ચર્ચેલો છે તે તો તેના નામ માત્રથી જ સ્પષ્ટ થઇ શકે એમ છે. દયાના શાસ્ત્રદ્રષ્ટિથી ભેદ ઉપભેદ તેમાં વર્ણવેલા છે. ખાસ પુરૂષનાં વચનની [illegible] જનો ઉપર ઉંડી (સચોટ) છાપ પડે છે તેવા હેતુથી જ તેની અધિક ઉપયોગિતા છે ખરી. સાનુબન્ધિક પરિણામે કલ્યાણરૂપ થાય એવી દયા કઇ? અને ખોટી, [illegible], પરિણામે અહિત-અકલ્યાણરૂપ થાય એવી દાંભિક દયા કઇ? એ વાતનો નિર્ણય શાસ્ત્રદ્રષ્ટિથી અનુભવમાં આવી શકે (બુદ્ધિગમ્ય થાય) તેમ કરવા [illegible] દ્રષ્ટિવાળા જિજ્ઞાસુ જનો આતુર જ હોય તેમને શ્રીમદ્ યશોવિજયજી [illegible] કૃત શ્રી સીમંધર [illegible] તથા [illegible] સ્તવન [illegible] ખાસ વાંચવા [illegible]. [illegible] સ્તવનમાં આ દયા છત્તીસી [illegible] લાગશે. [illegible] આટલું જ જણાવી વિરમાય છે.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्रीमद् देवचंद्रजी कृत विचार रत्नसार अंतर्गत उद्धरित प्रश्नोत्तर.

(લેખક અને સંગ્રાહક-સદ્‌ગુણાનુરાગી કર્પૂરવિજયજી.)

પ્ર૦-ભાવથકી નવનિધાન કયાં જાણવાં ?

ઉ૦-સર્વજ્ઞ વીતરાગ આશ્રી ક્ષાયિક નવ લબ્ધિઓ ઉપજે તે અને સાધુ-નિર્ગ્રંથ આશ્રી પાંચે ઈન્દ્રિયોના વિષયવિકારનો તથા ક્રોધાદિક ચાર કષાયનો ક્ષય, જેથી અંતે નવ ક્ષાયિક લબ્ધિની પણ પ્રાપ્તિ થઇ શકે તે.

પ્ર૦—વિષયવિકાર વિરમવાથી કયા કયા ગુણો પ્રગટે ?

ઉ૦—ચક્ષુ ઇન્દ્રિયનો વિકાર ટળવાથી હૃદયચક્ષુ ઉઘડવાથી નિર્મળ બોધ પ્રગટે. શ્રોત્રેન્દ્રિયનો વિકાર ટળવાથી શ્રી જિનવચન શ્રવણ અભિરૂચિ ઉપજે અને તેમાં દૃઢ શ્રદ્ધા-પ્રતીતિ જાગે. રસનેંદ્રિયનો વિકાર ટળતાં સહજ અનુભવ રસાસ્વાદ પ્રગટે. ઘ્રાણેન્દ્રિયનો વિકાર ટળતાં સહજ ગુણવાસના પ્રગટે તથા સ્પર્શેન્દ્રિયનો વિકાર ટળતાં સહજ સ્વભાવ પરિણતિનો સ્પર્શ-ભેટો થવા પામે.

પ્ર૦—ક્રોધાદિક વિકાર ટળવાથી કયા ગુણ પ્રગટે ?

ઉ૦—ક્ષમા, મૃદુતા, સરલતા અને સંતોષ ગુણ પ્રગટે.

પ્ર૦—આત્મા સ્વભાવે તથા વિભાવે પરિણમવાથી શું ફળ થાય ?

ઉ૦—સ્વભાવે પરિણમવાથી સમ્યગ્ દર્શન (સમ્યક્ત્વ), જ્ઞાન અને ચારિત્ર (આનંદ) નો લાભ થાય અને વિભાવે પરિણમવાથી મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન અને વિષય કષાય સેવી જીવ ભવભ્રમણને વધારે.

પ્ર૦—વિષયાદિક ઇચ્છા અને મૂર્છાવડે શું થવા પામે ?

ઉ૦—ઇચ્છાવડે અજ્ઞાનની અને મૂર્છાવડે મિથ્યાત્વની વૃદ્ધિ થાય.

પ્ર૦—જીવના દ્રવ્ય ગુણ અને પર્યાય શાથી સમરે-સુધરે ?

ઉ૦—સમ્યગ્દર્શન (સમ્યક્ત્વ), જ્ઞાન અને ચારિત્રવડે અનુક્રમે સુધરે.

પ્ર૦—જન્મ, જરા અને મરણનું દુઃખ શાથી ટળે ?

ઉ૦—શુદ્ધ રત્નત્રયી-સમ્યગ્ દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્રની પ્રાપ્તિથી.

પ્ર૦—મિથ્યાત્વ, અવિરતિ અને અશુભ વ્યાપારવડે બાંધેલા કર્મ તથા સંસારગત કર્મ શી રીતે ટળે ?

ઉ૦—સમ્યક્ત્વ, વિરતિ, તપજપ, સંયમકરણી તથા શુદ્ધ જ્ઞાનોપયોગવડે પૂર્વોક્ત કર્મનો લોપ થવા પામે.

પ્ર૦—આળસ, પ્રમાદ તથા વિષયાસક્તિથી બાંધેલાં કર્મ કેમ ટળે ?

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ઉ૦—ઉપશમ, આગાર, વિવેક, સંવર અને તપવડે તે કર્મ ટળે.

પ્ર૦—નિશ્ચય નય અને વ્યવહાર નય જીવને શો ગુણ કરે છે ?

ઉ૦—નિશ્ચય આસ્થા–દૃઢતાને વધારે છે અને વ્યવહાર ઉદ્યમ કરવા પ્રેરે છે.

પ્ર૦—ધર્મ, કર્મ, પુન્ય અને પાપ કેવી રીતે પેદા થાય છે ?

ઉ૦—શુદ્ધ ઉપયોગે સમભાવે વર્તતાં નિજ સ્વભાવરૂપ ધર્મ પ્રગટ થાય છે. અશુદ્ધ ઉપયોગે રાગદ્વેષ પરિણામે વર્તતાં તીવ્ર કર્મબંધ થાય છે. મન, વચન, કાયાના શુભ યોગથી પુન્ય અને અશુભ યોગથી પાપ બંધાય છે. વળી પૂર્વોક્ત સ્વરૂપ ધર્મથી મોક્ષ, તીવ્ર કર્મથી સંસાર, પુન્યથી શાતા અને પાપથી અશાતા નીપજે છે.

પ્ર૦—અલ્પ પાપબંધ અને અલ્પ કર્મબંધ શી રીતે થાય ?

ઉ૦—પાંચે ઇન્દ્રિય સંબંધી વિષયસુખમાં તીવ્રભાવે તદાકારપણે આસક્તિ ન કરે તથા મન વચન કાયાના અશુભ વ્યાપારથી ડરતો રહે તો અલ્પ પાપ અને અલ્પ કર્મબંધ કરે; બાકી રાચીમાચીને જે કર્મબંધ કરે તે તો ભોગવ્યાંજ છૂટે.

પ્ર૦—ધર્મ, પુન્ય તથા પાપનો હેયોપાદેય વિભાગ શી રીતે છે ?

ઉ૦—સ્વરૂપ ધર્મ સર્વથા આદરણીય છે. પુન્ય વ્યવહારનયે આદરણીય છે પણ નિશ્ચયનયે ત્યાજ્ય છે અને પાપ તો સર્વથા ત્યાજ્ય છે. પુન્ય અને પાપ એ ઉભય કર્મનો ક્ષય થયા પછીજ જીવનો સર્વથા મોક્ષ થવા પામે છે.

પ્ર૦—સ્વરૂપ ધર્મની પ્રાપ્તિ શી રીતે થાય ?

ઉ૦—સંકલ્પ વિકલ્પ રહિત સ્વરૂપ સ્થિરતા થવાથી થાય. જ્યાંસુધી સંકલ્પ વિકલ્પ રહે છે ત્યાંસુધી શુભાશુભ કર્મબંધ થાયજ છે. નિર્વિકલ્પ દશાવડે જ સ્વરૂપ પ્રાપ્તિ થઇ શકે છે.

પ્ર૦—ચેતના એટલે શું ?

ઉ૦—સમજે, ચેતે તે જ્ઞાન દર્શન લક્ષણરૂપ ચેતના કહેવાય. એ જીવનું ખાસ લક્ષણ જ છે. તેના બે ભેદ છે. જ્ઞાન ચેતના અને અજ્ઞાન ચેતના. અજ્ઞાન ચેતના બે પ્રકારની. કર્મ ચેતના અને કર્મફળ ચેતના. તેમાં રાગદ્વેષાદિકમાં જીવનું પરિણમન થવું તે કર્મચેતના અને શુભાશુભ કર્મના ફળનું વેદવું તે કર્મફળ ચેતના જાણવી. જ્ઞાનચેતના સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવને હોય છે ત્યારે અજ્ઞાન ચેતના મોહિત–મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવને હોય છે. જ્ઞાન ચેતના પ્રગટે ત્યારે અજ્ઞાન ચેતના ટળી જાય છે.

પ્ર૦—ત્રણે કાળ સંબંધી પાપકર્મનો બંધ શી રીતે ટળી શકે ?

ઉ૦—ભૂતકાળનાં પાપકર્મ આલોચના નિંદા (પશ્ચાત્તાપ) વડે ટળે, ભવિષ્યકાળનાં પાપકર્મ પચ્ચખ્ખાણવડે ટળે અને વર્તમાનકાળનાં પાપકર્મ આશ્રવ નિરાધરૂપ સંવરથી ટળી શકે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ઉ૦—અનુપચરિત (શુદ્ધ) સદ્‌ભૂત વ્યવહાર તે અનંત જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર-વીર્યરૂપે આત્માનું શુદ્ધ ક્ષાયિક સ્વરૂપ. ઉપચરિત (અશુદ્ધ) સદ્‌ભૂત વ્યવહાર તે ક્ષયોપશમિક ભાવના જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રાદિક. અનુપચરિત અસદ્‌ભૂત વ્યવહાર તે જીવના આત્મપ્રદેશે અનાદિ કર્મપુદ્‌ગળના સંબંધ અને ઉપચરિત અસદ્‌ભૂત વ્યવહારે તે શત્રુ, મિત્ર, ઘર, હાટ, વસ્ત્રાદિ તથા જ્ઞાતિ પંચાદિક લૌકિક કલ્પના જાણવી.

પ્ર૦—સદ્‌ગતિ અને અસદ્‌ગતિ શાથી થવા પામે છે?

ઉ૦—શુભ ઉપયોગે વર્તતાં સદ્‌ગતિ અને અશુભ ઉપયોગે વર્તતાં દુર્ગતિ. શુદ્ધ ઉપયોગે વર્તતાં રાગદ્વેષાદિક દૂર કરી મોક્ષપ્રાપ્તિ થાય અને અશુદ્ધ ઉપયોગે વર્તતાં રાગદ્વેષ મિથ્યાત્વ સેવી વધારી મલીન પરિણામે ભવભ્રમણ કરે.

પ્ર૦—રોગ અને આતંક એટલે શું?

ઉ૦—લાંબો વખત ટકી રહે તે રોગ અને થોડા વખતમાં જ (તત્કાળ) આયુઘાત કરે તે આતંક.

પ્ર૦—બળ, શક્તિ અને પરાક્રમમાં તફાવત શો છે?

ઉ૦—શરીરનું બળ, આત્માની શક્તિ અને શુભાશુભ કર્મના ઉદયાનુસારે પરાક્રમ જાણવું.

પ્ર૦—સ્વાનુભવ થયો શી રીતે સમજાય?

ઉ૦—વસ્તુ વિચારત ધ્યાવત, મન પાવે વિશરામ;
રસ સ્વાદત સુખ ઉપજે, અનુભવ યાકો નામ.

પ્ર૦—સમ્યક્‌ત્વ, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને વીર્યપ્રાપ્તિનાં કારણો કયાં છે?

ઉ૦—ધર્મશાસ્ત્ર રુચિપૂર્વક સાંભળવાથી અને તેનું મનન કરવાથી તત્ત્વનિર્ધાર થતાં સમ્યક્‌ત્વની પ્રાપ્તિ થાય; તત્ત્વાતત્ત્વ-સત્યાસત્યની ગવેષક બુદ્ધિવડે જ્ઞાનગુણ; વિષય, કષાય, આળસ, વિકથાદિક તજી પ્રમાદ રહિત ત્યાગ વૈરાગ્યયોગે ચારિત્ર ગુણ અને તપ-જપ સંયમમાં તલ્લીન થતાં વીર્યગુણ પ્રગટે. અનુક્રમે દર્શનનું સ્થાન ચક્ષુ, જ્ઞાનનું સ્થાન હૃદય, ચારિત્રનું સ્થાન ચરણ અને વીર્યનું સ્થાન ભુજા-બાહુ કહેલ છે.

પ્ર૦—ઇચ્છાયોગ, શાસ્ત્રયોગ અને સામર્થ્યયોગ કોને કહીએ?

ઉ૦—ઇચ્છાયોગ તે વ્રત નિયમ કરી ન શકે છતાં તે આદરવાની અભિલાષા, શાસ્ત્રયોગ તે ગુણઠાણાનો પૂર્ણ વિધિ, આચાર, નિરતિચાર વ્રતપાલન, અને સામર્થ્યયોગ તે 'પદ અતીત અનુભવ કહ્યો,' શીઘ્ર કર્મમળનો ક્ષય થાય તેવા પ્રબળ જ્ઞાન, ધ્યાન અને વૈરાગ્યશક્તિ પ્રગટ થવી તે.

પ્ર૦—પ્રાણવડે જીવે તે જીવ તો સિદ્ધના જીવને કયા પ્રાણ છે?

ઉ૦—સિદ્ધના જીવને ઇન્દ્રિયાદિક દ્રવ્યપ્રાણ નથી પરંતુ અનંત જ્ઞાન, દર્શન, સુખ અને વીર્યરૂપ ભાવપ્રાણ છે. ઉક્ત ભાવપ્રાણના આવરણે દ્રવ્યપ્રાણ

For Private And Personal Use Only

ગમાવે છે એટલે દ્રવ્યપ્રાણ કર્મજનિત છે. સ્વાભાવિક દર્શન ગુણના આવરણે ઇંદ્રિય પ્રાણ; જ્ઞાનગુણના આવરણે શ્વાસોશ્વાસ પ્રાણ, સુખગુણના આવરણે આયુષ્ય પ્રાણ અને વીર્યગુણના આવરણે મન, વચન અને કાયબળરૂપ દ્રવ્યપ્રાણ થાય છે.

પ્ર૦—ચક્રવર્તીનાં ચૌદ રત્ન ક્યાં અને તે ક્યાં ઉપજે ?

ઉ૦—ચક્ર, ખડ્ગ, છત્ર અને દંડ એ ચાર રત્નો આયુધશાળામાં ઉપજે. ચર્મરત્ન, કાંકણીરત્ન અને મણિરત્ન એ ત્રણ રત્નો નિધાનમાં ઉપજે. પુરોહિત, સેનાપતિ, ગાથાપતિ અને વાર્ધિક એ ચાર રત્નો નગરમાં ઉપજે. સ્ત્રીરત્ન તે રાજકુળમાં ઉપજે. ગજરત્ન અને અશ્વરત્ન એ બંને રત્નો વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપર ઉપજે.

પ્ર૦—ચૌદ મહાવિદ્યા કહેવાય છે તે કઈ કઈ ?

ઉ૦—૧ નભોગામિની—આકાશગામિની, ૨ પરશરીરપ્રવેશિની, ૩ રૂપપરાવર્તિની, ૪ સ્થંભિની, ૫ મોહિની, ૬ સુવર્ણસિદ્ધિ, ૭ રજતસિદ્ધિ, ૮ રસસિદ્ધિ, ૯ બંધમોક્ષિણી, ૧૦ શત્રુપરાજયિની, ૧૧ વશ્યકરણી, ૧૨ ભૂતાદિ દમિની (અગ્નિ પ્રમુખ સર્વ ઉપદ્રવને શમાવનારી), ૧૩ સર્વ સંપત્ કરી અને ૧૪ શિવ પદ પ્રાપિણી.

પ્ર૦—સમોહિયા અને અસમોહિયા મરણ કોને કહીએ ?

ઉ૦—સીધો દડો ફેંકતાં તે દડાના પ્રદેશ એકી સાથેજ જાય છે તેમ મરણ સમયે જીવ સમકાળે સર્વપ્રદેશે (શરીરમાંથી) નીકળી પરભવે જાય તે સમોહિયા અને જીવના પ્રદેશ શ્રેણિબદ્ધ જાય એટલે જેમ પતંગની દોરી હાથને અને પતંગને લાગેલી હોય છે તેની પેઠે આત્મપ્રદેશની શ્રેણિ મરણ અવસરે (અહીંથી ઉત્પત્તિસ્થાન સુધી) સંધાય તે અસમોહિયા મરણ જાણવું.

પ્ર૦—જિનનામ કર્મની સત્તાવાળો જીવ બીજે ગુણઠાણે કેમ ન આવે ?

ઉ૦—જિનનામ કર્મ ઉપશમ સમકિત છતે (તેનું અલ્પ કાળ માન હોવાથી) નબાંધે પણ ક્ષાયિક કે ક્ષાયોપશમિક સમકિત છતે બાંધે. ઉપશમની સત્તા અગીયારમા ગુણસ્થાનક સુધી હોય. ક્ષયોપશમ સમકિતથી પડતો જીવ પ્રથમ ગુણઠાણે આવે પણ બીજે ત્રીજે ન આવે, ત્યાં તો ઉપશમ સમકિતથી પડતોજ આવે. બીજે ત્રીજે કર્મસત્તા ૧૪૭ ની હોય છે, ત્યારે મિથ્યાત્વાદિકે ૧૪૮ ની સત્તા હોય છે.

પ્ર૦—સાપેક્ષ અને નિરપેક્ષ એટલે શું ?

ઉ૦—વ્રત સાપેક્ષ એટલે વ્રતની મર્યાદા સાચવવી—તેનું વિરાધન ન થાય તે અને વ્રત નિરપેક્ષ એટલે વ્રતની મર્યાદાનો લોપ થાય તે. એજ પ્રમાણે બીજા પણ વચન સાપેક્ષ અને નિરપેક્ષ આદી સમજવું.

કહ્યું:—વચન નિરપેક્ષ વ્યવહાર જુઠો કહ્યો, વચન સાપેક્ષ વ્યવહાર સાચો; વચન નિરપેક્ષ વ્યવહાર સંસાર ફળ, સાંભળી આદરી કાંઇ રાચો. ઈત્યાદિક પાઠ છે.

અપૂર્ણ.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अरणीक मुनिनी कथा.

(પ્રયોજકઃ—ઠકુરાણી નંદલાલ વનેચંદ, મોરબીવાળા.)

તગરા નામે નગરીને વિષે દત્ત નામે વણિક રહેતો હતો. તેને ભદ્રા નામે સ્ત્રી અને અરણીક નામે પુત્ર હતો. તેઓ સુખે રહેતા હતા. એકદા સમયે તે નગરના ઉદ્યાનમાં મિત્રાચાર્ય સાધુ પધાર્યા. તેમને વાંદવા સઘળા લોક ગયા. ગુરૂએ ધર્મદેશના દીધી. સંસાર અતી દુઃખમય જાણી દત્તે સ્ત્રી પુત્ર સહિત દીક્ષા અંગીકાર કરી. દત્ત મુનિ વિદ્યાભ્યાસ કરી શકયા નહિ. દત્ત સાધુ પોતે ગોચરીએ જઈ આહાર વહોરી લાવી પુત્ર (ચેલા) ની વૈયાવચ્ચ કરવા લાગ્યા. દત્તસાધુ પુત્ર પરના મોહને લઈને સારો સારો અહાર લાવીને આપવા લાગ્યા. એમ કેટલોક વખત વ્યતિત થયા પછી બીજા સાધુઓએ દત્ત સાધુને કહ્યું કે ' હે મહાનુભાવ ! આપ ચેલાને ગોચરી પ્રમુખ સાધુની ક્રિયામાં જોડો અને તે ક્રિયા તેમને શીખવો. ' આમ કહ્યા છતાં પણ ચેલાને ગોચરી પ્રમુખ કાંઇ પણ શીખવ્યું નહિ. ફરીને કેટલાક સાધુઓએ કહ્યું કે ' મુનિ ! તમે મોહભાવથી શિષ્યને કાંઈ પણ સાધુની ક્રિયા શીખવતા નથી, પણ પાછળથી તેને ઘણી મુશીબત પડશે. ' આ વાત દત્ત મુનિયે લક્ષમાં લીધી નહિ. હવે દત્ત સાધુએ વખત આવે અવસર જાણી સંથારો કરી કાળ કર્યો. અરણીક મુનિ પિતાને કાળ કરી ગયા જાણી બહુજ દીલગીર થયા અને વિચારવા લાગ્યા કે ' હવે મને કોણ લાડકોડ કરશે ! ગોચરી પ્રમુખની મને કોણ સગવડ કરી દેશે ? ' એવામાં તેની માતા જે સાધ્વી થયેલ છે તેણે આવી આશ્વાસન આપ્યું અને ગણેશ નામના સાધુએ તેની પાસે આવી કહ્યું કે ' હું તમારી સાથે રહીશ, ચિંતા ન કરો, મારી સાથે ગોચરી ચાલો. ' પછી ગ્રીષ્મ ઋતુમાં બપોરને વખતે તેઓ ગોચરી અર્થે ગામમાં નીકળ્યા. તાપમાં કોઈ વખતે બહાર નીકળેલ નહિ જેથી અરણીક મુનિ બહુ અકળાઈ એક શાહુકારની હવેલી નીચે છાંયો જોઈ એકલા ઉભા રહ્યા. હવે તે મકાનના ગોખમાં પતિવિયોગીણી શાહુકારની સ્ત્રી બેઠી હતી. તેણી નીચે ઉભેલા રૂપવંત સાધુને જોઇ મોહ પામી અને વિચારવા લાગી કે ' આ સાધુ મારી પાસે આવે તો ઘણું સારૂં. ' તુરતજ દાસીને મોકલી સાધુને ઉપર બોલાવ્યા અને કહ્યું કે ' મહાનુભાવ ! આ યૌવનવયમાં આવા દુઃકર વ્રત અંગિકાર કરી કાયાને નિરર્થક શામાટે દહન કરો છો ? આ મારો દેહ, આ મારૂં ઘર અને લક્ષ્મી સર્વ તમારૂંજ છે. આજથી હું તમારી અર્ધાંગના છું. ' ઇત્યાદિક વચનો સાંભળી ગોચરીએ ફરવાથી અકળાએલ સાધુ વિચારવા લાગ્યા કે ' મારાથી ચારિત્ર પાળી શકાય તેમ નથી, તો

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

હવે અરણીક મુનિનો પત્તો નહિ લાગવાથી તેની માતા જે સાધ્વી થયાં છે તેઓ પુત્રના મોહમાં ઘેલાં બની ઘેર ઘેર આખો દિવસ ભમવા લાગ્યા અને પુછવા લાગ્યા કે 'મારા અરણીકને કોઈએ જોયો ?' તેવારે અનાર્ય મનુષ્યો તેની હાંસી કરવા લાગ્યા. સાધ્વીની પાછળ હજારો મનુષ્યો ભમવા લાગ્યા અને બુમો પાડી તેને સંતાપવા માટે કહેવા લાગ્યા કે 'આવો, તમારો અરણીક દેખાડું' અરણીક શબ્દ સાંભળી સાધ્વી દોડતી દોડતી તેની પાછળ જાય અને છોકરાંઓ તેની પાછળ બુમો પાડે. આવી રીતે તે ગામમાં તમાસા રૂપ બનાવ બની રહ્યો. આમ બાર વર્ષ ચાલ્યા ગયા એક દિવસ અરણીક ગોખમાં બેઠો છે એવામાં તેની સાધ્વી માતા ઘેલી બની ફર્યા કરે છે તે નજરે પડતાં અરણીક નીચે ઉતરી નમસ્કાર કરી બોલ્યો કે 'હે માતા ! ધીરજ રાખો અને તમારા કુળમાં અંગાર રૂપ કલંકનો કરનાર અરણીક તમને નમસ્કાર કરે છે તે સ્વીકારો.' આ સાંભળી સાધ્વી બોલ્યા કે 'અરે વ્હાલા પુત્ર ! વિશુદ્ધ કુળથી ઉત્પન્ન થયેલાને આવું ઘટે છે પણ વમેલી વસ્તુનો સ્વીકાર કરવો ઘટે નથી, માટે ફરી ચારિત્ર ધારણ કર.' અરણીક બોલ્યો 'માતાજી ! તમારા વચન યથાર્થ છે, પણ હું ગૌચરી માટે ફરવાને અસમર્થ છું તેથી લાંબો વખત શુદ્ધ ચારિત્ર પાળી શકીશ નહીં, પરંતુ હું પાદપોપગમન સંથારો કરવા સમર્થ છું.' એમ કહી ચારિત્ર લઈ તડકે તપતી શીલાપર મધ્યાન્હે સંથારો કર્યો. છેવટે આરાધક થઈને દેવલોકે ગયા. 'ઉત્તમ પુરુષો જ્યારે પાછા ઠેકાણે આવે છે ત્યારે આત્મસાધન કરવામાં ચુકતા નથી.

નૂતન વર્ષ અને આપણું કર્તવ્ય.

નૂતન તે પુરાણું, પુરાણું તે નૂતન, આજ તે કાલ, કાલ તે આજ, નવપલ્લવિત તે જીર્ણ, જીર્ણ તે નવપલ્લવિત, બાળ તે વૃદ્ધ, વૃદ્ધ તે મૃત્યુ સન્મુખ. અરે કાળ ! આ તારૂં કેવું અદ્ભુત સ્વરૂપ ! અરે, પ્રભુ મહાવીરે તારો સ્વભાવ અમને ઓળખાવ્યો છે. ખરે, પદાર્થોની અનિત્યતા સમજાવવામાં તું સહાયભૂત છે. જે સ્વરૂપ આજે સવારમાં આપણે જોઈ રહ્યા છીએ તે સ્વરૂપ મધ્યાન્હે અને જે મધ્યાન્હે જોયું તે રાત્રિએ જોઈ શકીશું નહિ; કાળરૂપે હે કાળ ! તું ક્ષણે ક્ષણે પદાર્થોની અનિત્યતા જણાવી રહ્યો છું.

ઉપર્યુક્ત સ્વરૂપ હોવાથી આજ આપણે નૂતન વર્ષમાં પ્રવેશ કરીએ છીએ. તે વર્ષ જેમ જેમ વ્યતિત થશે તેમ તેમ તે પણ પુરાણું થશે અને ભવ્ય જીવોને અનિત્ય ભાવનાનો અપૂર્વ બોધ આપશે.

For Private And Personal Use Only

પ્યારા વીરપુત્ર ! આજે તું આનન્દ ઓચ્છવ કર. નૂતન વર્ષના નવલા પ્રભાત થતાં પહેલાં આપણા આત્મોપકારી, પરમ કરૂણાનિધાન, નિષ્કારણ બંધુ, ચરમ તીર્થંકર પ્રભુ મહાવીર, સકળ કર્મોનું સર્વથા ઉન્મૂલન કરી, અનન્ત અવ્યાબાધ સુખ પામ્યા, સર્વ દુઃખથી વિનિર્મુક્ત થયા, સિદ્ધિરૂપી મહેલમાં બિરાજમાન થયા, સિદ્ધિરૂપી સુંદર વધુ પ્રભુને વરવાને સુંદર વરમાલિકા લઇને ઉત્સુક હતી, તેણે પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે પ્રભુને વરમાળા આરોપણ કરી, થોડા સમય પછી પ્રભુના પ્રથમ ગણધર શ્રી ગૌતમસ્વામીને કૈવલ્યજ્ઞાનરૂપ ભાસ્કર પ્રકટ્યો, આજે કુદરત આનન્દસાગરમાં નિમગ્ન થવા લાગી. પક્ષી, વનચર પ્રાણીઓ, ત્રણ જગતના સર્વ જીવો પ્રભુ મોક્ષ પામ્યા તેથી આનન્દિત થયા. પ્રિય બંધો! તું પણ આનંદ (ચિદાનંદ) સુખમાં મ્હાલ.

ગઇ કાલ સુધીમાં સર્વે વ્યાપારીઓએ પોતાના વ્યાપારના હીસાબ ચોખ્ખા કર્યા હશે, પણ આપણા આત્માના વ્યાપારનો ચોપડો ચોખ્ખો દેખાતો નથી. કેમ નફો કે ટોટો ? ભાઇ! ઉઘાડું નુકશાન જ જણાય છે. ભાઇ! આ તો પેઢી ઉપાડવા જેવું લાગે છે. હા, ભાઇ! હા, શું કરીએ? પ્યારા બંધો! આમ નિરાશ ન થા. ફક્ત તારૂં લક્ષ્ય ખરા માર્ગે જોડ, તારી આત્મશક્તિ સ્ફુરાવ, ફરી જાગૃત થા.

તારૂં લક્ષ્ય 'પ્રભુ મહાવીર જીવન' પર સ્થાપી તત્પ્રતિ પહોંચવા નીચેના, તે પ્રભુના જીવનમાંથી ઉદ્‌ભવતા સદ્‌બોધ નિર્ઝરણામાં તારૂં સૂક્ષ્મ જીવન વહન થવા દે.

૧ 'સવી જીવ કરૂં શાસન રસી, એસી ભાવદયા મન ઉલ્લસી.' એ ભાવનાથી વાસિત થા, ૨ સત્યનિષ્ઠ થા, ૩ ચોરી કદી ન કર, ૪ બ્રહ્મચર્યવ્રત ધારણ કર, ૫ નિસ્પૃહી બનવા ઉત્સુક થા, ૬ ક્રોધ, માન, માયા, લોભમાં સપડાઇશ નાં, ૭ રાગદ્વેષને જીતવા પ્રયત્ન કર, ૮ કલહપ્રિય ન થા, ૯ કોઇને ખોટું આળ ન દે, ૧૦ચાડીઓ ન થા, ૧૧ સુખ-દુઃખમાં સમતા ધારી લે, ૧૨ પરનિંદા ત્યજી દે, ૧૩ કપટયુક્ત મિથ્યાવાદી ન થા, ૧૪ મિથ્યાત્વને જડમૂળથી ઉખેડી નાંખ.

આ પ્રકારે તારૂં લક્ષ્ય સ્થાપી તદનુસારિણી ક્રિયા કર. પ્યારા બંધો! તારૂં વીર્ય આત્મબળ ફો. રે પ્રકટ કર. અન્યથા આંગ્લકવિ જ્યોર્જ હર્બટ કહે છે તેમ 'a man can erect himself above himself, how poor a thing is man' જ્યાંસુધી માનવ પોતાનું જીવન ઉચ્ચ ન કરે ત્યાંસુધી તે કેવો રાંકડો છે!

પ્યારા બંધો! તારૂં લક્ષ્ય મેળવવા પ્રયત્ન કર. આ નૂતન વર્ષ તારા આત્મોન્નતિમાં સહાયક થાઓ એમ પ્રાર્થી વિરમું છું.

અમૃતલાલ ડાહ્યાભાઈ શાહ.

उद्यम कर्मनो संवाद.

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૨૫૦ થી)

લેખક—બ્રહ્મચારી–સુરત.

કર્મચંદ—સ્નેહી સુહૃદ્ર ! જેમ કુલાલ એક વખત ચક્રને ગતિનો વેગ આપે છે. પછી ચક્ર ગતિ કરે છે, તેમ પૂર્વ કર્મના ઉદયને લીધે ઉદ્યમ પ્રવર્તે છે. અને તેથી ભાવી કર્મનું ફળ દ્રષ્ટિગોચર થાય છે. જિનેશ્વરો પણ આ નિયમના આરાધક ત્યાગમાર્ગમાં જોડાય છે. અને એકાન્ત આનંદ પામે છે. જેમ બીજ વૃક્ષને ઉત્પન્ન કરે છે તેમ કર્મો ઉદ્યમને જન્મ આપે છે. તથા બુદ્ધિ પણ તેવીજ થાય છે. નીતિશાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું છે—" तादृशी जायते बुद्धिर्यादृशी भवितव्यता " આ નિયમને બરાબર ધ્યાનમાં લેવાથી આગળ આરિહંતાણં એ પાઠ સંબંધી ખુલાસો આપોઆપ થઇ જશે. તમોએ પ્રથમ જે સૂત્ર કહ્યું તે પણ એકદેશીય છે. કારણ કે તેની સાથે સાથે " अत्थि पुण्णे, अत्थि पावे " આ સૂત્ર પણ કહેવાંમાં આવ્યું છે. દેવોએ ઉપસર્ગ નિવારણાર્થે અનેક પ્રયત્નો કર્યા છતાં વીરપ્રભુએ બાર વર્ષ પર્યંત ઘોર કષ્ટો–દુઃખો સહન કર્યા એ વાત પણ સુપ્રસિદ્ધ છે. જન્મેજય રાજાએ કુષ્ઠ રોગથી બચવા માટે તથા ભાવીને વ્યર્થ કરવા સારૂ અનેક પ્રયત્નો કર્યા, તથાપિ કુષ્ઠ રોગ થયો ને દુઃખી બન્યો. દૈવના પરાક્રમો પાસે માનવપ્રયત્નો હે બન્ધો ! નિષ્ફળ અને નકામા થઇ પડે છે. વર્તમાનમાં રૂશીઆના ઝારની પણ કેવી સ્થિતિ થઇ છે તે સુપ્રસિદ્ધ છે.

ઉદ્યમચંદ—પ્રેમી મિત્રવર ! તમે ગમે તેમ કહો અને મને સમજાવો, પરન્તુ મને તો પ્રત્યક્ષ દેખાય છે કે મનુષ્યનું ભાવિ શુભાશુભ મનુષ્ય પ્રયત્નાધીન રહેલું છે. આપણા શાસ્ત્રો પણ તેમજ કહે છે.—

उद्यमेन हि सिध्यन्ति, कार्याणि न मनोरथैः ।

" ઉદ્યમ કરવાથી કાર્યો સિદ્ધ થાય છે, મનોરથ કરવાથી કાંઇ સિદ્ધ થતા નથી. "

હાલમાં લોઇડ જ્યોર્જ અને પ્રેસીડેંટ વિલ્સન ગરીબી અને દરજી જેવા ધંધામાં છતાં ઉદ્યમના પ્રતાપથી ભારતમાં લોકપ્રિય થઇ પડ્યા છે, અને જગતના રાજનીતિજ્ઞો આ બન્ને પુરૂષો જે કરે તેજ થાય અને તેજ ઠીક છે એવું સર્વને માન્ય થયું છે. પૂર્વે મહર્ષિઓ, વાલ્મિકી અને વૈશમ્પાયન થયા તે પણ ઉદ્યમ કરવાથીજ.

[illegible]

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

સાર્વભૌમ બની ગયા. આપણા લોકો અરબસ્તાન વિગેરે દેશોની લાંબી મુસાફરી કરી જવેરાત લાવી વ્યાપાર ખેડે છે ત્યારે (અત્યારે) શાંતિથી સુખ અનુભવી શકે છે. હે બન્ધો ! પુરૂષાર્થવાદમાં પ્રત્યક્ષ લાભ એ છે કે પુરૂષાર્થવાદી કદી પણ આળસુ કે દરિદ્રી બનતો નથી ને હિંમત હારતો નથી. જ્યારે કર્મવાદી આળસુ, દરિદ્રી અને નાહિંમત બને છે. પુરૂષાર્થવાદ નવીન ચૈતન્ય પ્રગટ કરે છે. આત્મામાં ઉત્સાહ રેડે છે. અકબર બાદશાહ પુરૂષાર્થ નહિ ત્યજવાથી અટકનો કિલ્લો સર કરી શક્યા. વળી જેમ વૃક્ષ વિના બીજ અસંભવિત છે, તેમ ઉદ્યમ વગર કર્મ બનવું જ અશક્ય છે, એમ પણ કેમ ન કહી શકાય ? તમે જેને કર્મ તરીકે બોલો છો તે કર્મ નહિ પણ ઉદ્યમના સંસ્કારો છે. તે સંસ્કારોથી ભિન્ન ભિન્ન ઉદ્યમ બને છે એમ પાશ્ચાત્ય શોધકશાસ્ત્ર કહે છે. એક પાષાણ અથવા કાષ્ઠની બનાવેલી પ્રતિમા-પ્રતિકૃતિ પૂજાય છે, મનાય છે અને વંદનીય બને છે; જ્યારે તેવાજ બીજા પાષાણ તથા કાષ્ઠના ખંડ અથડાય છે, રખડે છે અને લોકો તેના પર મળમૂત્ર કરે છે. અહીં હું તમને પ્રશ્ન કરૂં છું કે તે એક પાષાણખંડે કયું કર્મ ઉપાર્જ્યું જેથી તે પૂજાય છે ? અને બીજાએ કયું પાપ કર્યું કે તેની બુરી દશા થાય છે ? આથી કહો કે એકના પર કારીગરનો સખત ઉદ્યમ અને સારી કારીગરી સિવાય બિજું કારણ દેખાતું નથી.

સ્નેહચંદ્ર—એક પાષાણ અને કાષ્ઠ પ્રતિમાનું પૂજાવું તે કારીગરનો ઉદ્યમ પૂજાતો નથી પણ આપણા આર્યશાસ્ત્રોમાં કહ્યા પ્રમાણે તે મૂર્ત્તિમાં મંત્રના સંસ્કારથી આહ્‌વાન કરાયેલ ઇશ્વરી અંશ એટલે સ્થાપિત ઇશ્વરીભાવ તેજ પૂજાય છે અને લોકો તેનેજ માને છે. તથા પ્રતિમામાં સ્થાપિત સંપૂર્ણ સચ્ચિદાનંદ અખંડ આત્મિકભાવ પૂજાય છે. ષોડશકમાં હરિભદ્ર સૂરિજીએ પણ કહ્યું છે:—

> मन्त्रन्यासश्च तथा, प्रणवनमः पूर्वकं च तन्नाम ।
> मन्त्रः परमो ज्ञेयो, मनन त्राणे ह्यतो नियमात् ॥ १ ॥
> भवति च खलु प्रतिष्ठा, निजभावस्यैव देवतोद्देशात् ।
> स्वात्मन्येव परैस्तत्स्थापनमिहवचननीत्योच्चैः ॥ २ ॥

અન્યથા મંત્ર સંસ્કાર પૂર્વક પ્રતિષ્ઠિત કરેલા ઇશ્વરી અંશ રહિત પ્રતિમાઓ-મૂર્તિઓ ઘણી રખડે છે, તેને કોઇ પણ પૂજતું નથી. સર્વત્ર અંદરના ગુણોજ પૂજાપાત્ર બને છે. આકૃતિ, રૂપ કે લિંગ પૂજાતા નથી. “ગુણાઃ પૂજાસ્થાનં ગુણિષુ न च लिंगं न च वयः” તેમજ કર્મવાદ લોકોને આળસુ કે નાહિંમત [illegible] નથી. કર્મવાદના રહસ્ય સિદ્ધાન્તનો સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટિથી જો [illegible]

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

વિચાર કરવામાં આવે તો મનુષ્ય જાણી શકતા નથી કે શું છે કે જે પ્રવૃત્તિઓ અને તેથી પોતાને ઐહિક અને પારત્રિક કયો લાભ થયો અને આત્મા કેટલે અંશે સિદ્ધ યા અસિદ્ધ બન્યો તેનું સૂક્ષ્મતર અવલોકન કરી શકે છે. તથા ભવિષ્યની ઉત્તમતર પ્રવૃત્તિદ્વારા મહાન્ ઉત્તમ ફળ મેળવી પોતાના આત્માને શાન્તિમાર્ગમાં સ્થાપન કરે છે, પુનઃ દૈવવાદના ઉંડા અભ્યાસથી આત્માઓ ખરી શાંતિ અને સુખને એકદમ શોધી કાઢે છે, તેમજ અલ્પ પ્રવૃત્તિ અને ટુંક વ્યવહારથી પોતાના કાર્યને સાધી લે છે. કર્મવાદના અભ્યાસી જનો અનીતિ અને પ્રપંચથી દૂર રહ્યા કરે છે, તેમાં ફસાવાનો સમય કદી પણ તે આત્માઓને આવતો નથી. જીંદગીના અંત-સાન સમયે પણ તેવા આત્માઓને તિલ માત્ર વારણ ભય લાગતો નથી, પરંતુ હર્ષપૂર્વક અમર જીંદગીના મહાન સુખને ભેટે છે; જ્યારે ઉદ્યમવાદીને અન્તિમ ક્ષણ પર્યંત શાન્તિ કે સુખ મળતા નથી. સાચા સુખથી તે વંચિત બને છે. ઘસા-ઘસામાં જીંદગીનો અંત પામે છે. અનેક અસત્સંકલ્પોથી અમર જીંદગીમાં પણ હેરાન થાય છે. એક ક્ષણ જેટલો સમય તેને આત્મિક વિચારણા માટે મળતો નથી. હે બન્ધો! હાલનો જડવાદ તો પુરૂષાર્થને બ્હાને મનુષ્યને અનેક ખોટી લાલ-સાઓ-આસક્તિઓ-ઇચ્છાઓ પ્રગટાવી અધમ માર્ગે દોરનાર બનેલ છે અને થાય છે; આપણા આર્યશાસ્ત્રો અને આપણા પ્રાચીન સંત પુરૂષો જે જે અંશે ઉપાધિથી વિમુક્ત તે તે અંશે આત્મિક સુખની પ્રાપ્તિ માનતા આવ્યા છે અને માને છે. પ્રાચીન હિન્દ શાંત અને સુખી હતું તેનું મુખ્ય કારણ ઉપરનાં આપ્તસૂત્રને અનુસરી આત્મિક સાચા આનંદને પ્રાચીન હિન્દીઓ શોધી કાઢતા, અને તેજ માર્ગ કલ્યાણકારી છે એમ પ્રાચીન આર્યોનો મત હતો. મહાપુરૂષો પૌદ્ગલિક ભાવોની જેટલી વૃદ્ધિ તેટલીજ આત્મિક હાનિ માનતા; તથા પરિગ્રહને બંધન કર્તા છે, એવી અહોનિશ ધારણાઓ તેઓના હૃદયોમાં રહી હતી. સાંપ્રતમાં આથી ઉલટું જ સર્વ નજરે પડે છે.

વૈરાગ્યચંદ્ર—પ્રિય બન્ધુ! આજે તમે પૂર્વાપર વિચારપૂર્વક મારાં બહુ પ્રશ્નોના યોગ્ય સમયમાં ઉત્તર વાળવા સાથે અહા સુખના માર્ગનો જે ઉપદેશ આપ્યો છે તેથી મારૂં મન અતિ આર્દ્ર બન્યું છે. તમે આપણા આર્યશાસ્ત્રના અને કર્મવાદના સૂક્ષ્મ અભ્યાસી હોવાથી મારા દરેક પ્રશ્નનો બહુ દલીલપૂર્વક ઉત્તર વાળી શકો છો. આ હેતુથી હું મારા દરેક પ્રશ્નો શુદ્ધ હૃદયથી તમારી પાસે પ્રગટ કરૂં છું. આપણા પવિત્ર યોગીજનો શાસ્ત્રપૂર્વક પોતાના આત્મિક ક્રિયામાર્ગમાં પુરૂષાર્થની ન્યૂનતા હોવાથી સંપૂર્ણ આનંદ માનતા નથી; પરંતુ સંપૂર્ણ આનંદદાયી કોટીના દેવલોકમાં જન્મ ધારણ કરે છે, અને ત્યાંથી

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

માહીં માનવદેહ પામી ઉગ્ર પ્રયત્ન કરી પશ્ચાત્ એકાન્ત નિઃશ્રેયસ સુખના ધામમાં જઇ પહોંચે છે. આ માનવ જન્મમાં અતિ ઉગ્ર પ્રયત્ન કરી પ્રાપ્ત થયેલા શુભ સાધનોનું સંરક્ષણ કરવામાં ન આવે તો તે નષ્ટ થાય છે અને તેનો પુનઃ લાભ કષ્ટસાધ્ય થાય છે. આ પ્રમાણેના શાસ્ત્રીય ઉદ્યમવાદ પોષક જે મહાવાકયો છે તેનો પણ હે સ્નેહી ! યોગ્ય ઉત્તર વાળશો.

સ્નેહચંદ્ર—સરલહૃદયી મિત્ર ! શુભ અને પ્રશસ્ત જ્ઞાનાદિ ગુણો પ્રાપ્ત કરી સન્માર્ગમાં તેનો વ્યય કરવો એ શિષ્ટ જનોનો આદેયમાર્ગ છે. તેમ કરવાથી જ્ઞાનાદિ ગુણોની વૃદ્ધિ જ થાય છે. મેં તમારા પ્રશ્નનો ઉત્તર આપવાથી કાંઇ મહાભારત કાર્ય કર્યું નથી, મેં મારી પોતાની ફરજ અદા કરી છે. યોગી પુરૂષો—મુનિજનો પ્રયત્નની ન્યૂનતાથી દેવ આવાસમાં જાય છે એમ આપણા શાસ્ત્રો નથી કહેતા, પરંતુ જ્યારે આત્મિક સાધન કરતાં કાંઇ લાલસાઓ અને લોભના અંશો રહી જાય છે અને તેવા સમયમાં જો મૃત્યુ થાય છે તો તેઓની તમારા કહ્યા પ્રમાણેની સ્થિતિ ઉદ્ભવે છે, તેઓ શુભ માર્ગમાં આવ્યા છતાં શુભ લાભોને ગુમાવે છે. તેમાં પણ તેઓનો પ્રમાદ અને પ્રબલ મોહકર્મનો ઉદય જ કારણભૂત સમજવો. એક મહાપુરૂષે પણ કહ્યું છે કેઃ—

आरुढा प्रशमश्रेणिं, श्रुतकेवलिनोऽपि च ।
भ्राम्यंतेऽनंत संसार—महो दुष्टेन कर्मणा ॥

(અહો ! ઉપશમ શ્રેણિએ ચઢેલા શ્રુતકેવલી મહાત્માઓને પણ દુષ્ટ કર્મો અનન્ત સંસારમાં ભ્રમણ કરાવે છે.)

મૌક્તિકચંદ્ર—જગતમાં યુક્તિઓ અનેક છે. જે મનુષ્ય જે સમયે જે પક્ષ અંગીકાર કરે તે મનુષ્ય પોતાના પક્ષને અનેક દલીલોથી સપ્રમાણ કરવા પ્રયત્ન કરે છે. હે બન્ધો ! તમે આ માર્ગ લીધો નથી, પણ તમારા દરેક ઉત્તરોથી મારા હૃદયમાં પુનઃ એક નવું કોકડું ઉભું થયું છે કે ઉદ્યમવાદ કયાં માનવો અને કર્મવાદ કયાં માનવો ? તથા જો બન્ને વાદો માની લઇએ તો ઉદ્યમવાદની પ્રતિષ્ઠા કરનાર સૂત્રો અસદ્ આલાપકારી બને છે તેનું શું કરવું ?

સ્નેહચંદ્ર—આપણા હિન્દુ શાસ્ત્રો ઉદ્યમવાદ તથા કર્મવાદ બન્નેને ટેકો આપે છે; કારણ કે સત્પ્રયત્ન સત્કર્મ બળથી પ્રગટે છે અને સત્કર્મ સત્પ્રયત્નથી જ બને છે. બીજમાંથી વૃક્ષ અને વૃક્ષમાંથી બીજ જન્મે છે, તેથી બન્નેની જરૂર છે. એકનો પણ નિષેધ કરવો અશકય છે. તેમ એમાં આદિ કોણ અને અનાદિ કોણ એ નિર્ણય કરવો અશકય છે, તેથી અન્તમાં બન્ને અનાદિ છે એમ માનવું જ પડે

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

છે. તેવીજ ગતિ આપણા પુરૂષાર્થ અને કર્મવાદની છે; પરંતુ કાર્યપરત્વે એક બીજાને મુખ્યતા ગૌણતાનો માર્ગ આપવો પડે છે. સાંપ્રત યુદ્ધમાં જર્મની પ્રબળ શસ્ત્રાસ્ત્રસજ્જ અને હડાયક મુખ્ય શોધખોળનો ભાગ ભજવનાર છતાં છેવટની બાજીએ પરાજીત બન્યું અને મિત્ર રાજ્યોનો જય થયો તે ખરેખર કર્મવાદની મુખ્યતા સિદ્ધ કરે છે. શ્રી કૃષ્ણે દ્વારિકા નગરીના સંરક્ષણાર્થે અનેક પ્રયત્નો કર્યા તથાપિ રૂષ્ટ દ્વિપાયને તેનો દાહ કર્યો અને શ્રીકૃષ્ણનું અટવીમાં મરણ થયું. એ પણ કર્મરાજની જ મહત્તા સૂચવે છે. શ્રીમહાવીર પ્રભુને ઘોર કર્મનો ઉદય છતાં તેની દરકાર કર્યા વિના પ્રચંડ ઉદ્યમ કર્યો અને તે કર્મોને ચગદી નાંખી અનંત જ્ઞાન ઉપાર્જન કર્યું એમાં ઉદ્યમની જ મહત્તા છે, સનત્કુમારે સાતસો રોગનો પરાભવ કરી આત્મિક સુખ ઉપાર્જન કર્યું એમાં પણ ઉદ્યમનો જ પ્રતાપ છે.

મૌક્તિકચંદ્ર—સ્નેહી ! આ તો આપે મને ઉપર ઉપરના વ્યાવહારિક દ્રષ્ટાંતોથી સમજાવ્યું પણ કર્મવાદ અને ઉદ્યમવાદ તે વ્યવહાર અને નિશ્ચય માર્ગે કેવી રીતે પોતાનું મુખ્ય સ્થાન ભોગવે છે. અને આપણે તે બેમાંથી એકબીજાને ક્યા સ્થાને મુખ્યતા ગૌણતા આપવી તથા તેને માટે આપણા પવિત્ર સિદ્ધાન્તો શું કહે છે તે જાણવાનો મ્હારો દ્રઢ મનોરથ છે, એ પ્રશ્નના ઉત્તર દ્વારા મ્હારા મનનું યોગ્ય સમાધાન થાય તો પછી ક્યા વાદમાં કેટલું તત્ત્વ છે એ જણાય અને ક્યો માર્ગ આદેય છે એ પણ જાણી શકાય.

સ્નેહચંદ્ર—અત્યાર પર્યંત મેં તમારા પ્રશ્નોના ઉત્તર આપવા હિંમત કરી. પરંતુ બન્ધો ! આ ગહન પ્રશ્નનો ઉત્તર વાળવા મારામાં તેવું ઉંચું જ્ઞાન નથી; અને પણ તમારી તે શંકાઓ યોગ્ય લાગે છે, કારણકે તેના ઉત્તરમાં કાંઈ ગુપ્ત તત્ત્વ હોય એમ જણાય છે. આ કારણથી આપણે બન્ને મિત્રો કોઇ સમયે આપણા જ્ઞાની ગુરૂરાજ સમીપે જઇ તેનું સમાધાન કરીશું.

હે બન્ધો મૌક્તિકચંદ ! આજનો સમય કોઇ રમણીય અને મનોહર દેખાય છે. તમોએ આજે જે ચર્ચા ઉપસ્થિત કરી છે તેથી મારા હૃદયમાં કોઈ અભૂતપૂર્વ આનંદ ઉછળી રહ્યો છે. આપણી જીંદગીમાં આજનો સમય નોંધ કરવા જેવો છે. આવો પ્રસંગ જો નિત્ય આવે તો જ્ઞાનગોષ્ઠિ સાથે અપૂર્વ સુખ ઉપલબ્ધ થાય. આપણી આ ચર્ચા આપણા વડીલોને જણાવીશું તો તેમને પણ અપૂર્વ આનંદ થશે અને તેમની પાસેથી પણ કેટલુંક અલૌકિક તત્ત્વજાણવાનું મળશે.

આ પ્રમાણે તે બન્ને યુવાન મિત્રો સમુદ્ર કિનારે સુકોમળ રેતાળ ભૂભાગમાં મંદ મંદ પવન લહરીના આનંદમાં મીઠી-મધુરી ચર્ચામાં કલાક ભાગ લેતા

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

મજબુત કરવા પ્રયત્નો કરતા હતા. પોતાનો પક્ષ યુક્તિ અને પ્રમાણથી પ્રતિષ્ઠિત થયા પછી અને સામા પક્ષનો ઉત્તર મળ્યા પૂર્વે અન્યોઅન્ય પોતાને વિજેતા માનતા હતા, તેવામાં ત્યાં ફરવા આવતા કોઇ કોઇ લોકો પણ આ મિત્રોની વાર્તામાં ભાગ લેતા હતા, અને પોતપોતાનો મત જણાવતા હતા. એટલામાં મૌક્તિકચંદ્રે ઉંચી ગ્રીવા કરી સામેના નજીકના રસ્તાપર દીર્ઘદ્રષ્ટિ ફેંકી તો કોઇ સૌમ્ય, મનોહર, કાંતિવંત, સુરૂપી, ભવ્ય મુખાકૃતિ યુકત, અપુર્વ તેજોયુકત લલાટવંત, અને ઉત્તમ પુરૂષ યોગ્ય લક્ષણ લક્ષિત, નીચા બાંધાના, ત્યાગીના વેષને ધારણ કરનાર, ગજગતિએ ચાલતા કોઇ મહાત્મા પોતાના બે ચાર શિષ્યો સાથે આવતા દેખાયા. એટલે તુરતજ મૌક્તિકચંદ્ર ઉભો થયો. સ્નેહચંદ્ર પણ મૌક્તિકચંદ્રની ચપલતા દેખી ચમકયો અને ઉભો થયો. બન્ને મિત્રો તે મહાત્માની સમીપે ગયા. વંદન કરી હસ્ત જોડી ઉભા રહ્યા. આ મહાત્મા સ્વભાવે શાંત, ગંભીર અને ઉદાર આશયવાળા હતા. જેને દેખતાની સાથે હૃદયપર સચોટ યોગીપણાની છાપ આળેખાતી હતી. જેમની યોગમુદ્રા મુખપર તરી આવતી જણાતી હતી. દરેક દેખનારની દ્રષ્ટિ તેમનામાં લીન બની જતી હતી. તેમનામાં અપૂર્વ વિદ્વત્તા હોવાથી ગમે તેવા પ્રશ્નોનો સ્ફોટ કરવાને સમર્થ જણાતા હતા. તેમની વ્યાખ્યા અને પ્રતિપાદક શૈલી લોકપ્રિય હતી. તેમનામાં ઉદ્યમીપણાનો ને કાર્યદક્ષતાનો અપૂર્વ ગુણ જણાતો હતો. ગમે તે કષ્ટે પરોપકાર કરવો એ તેમનો મુદ્રાલેખ હતો. આ મહાત્મા તે સ્નેહચંદ્ર અને મૌક્તિકચંદ્રના ગુરૂ પ્રમોદસિન્ધુ નામના આચાર્ય હતા. આ સૂરીશ્વર પરત્વે આ બન્ને યુવક મિત્રોની અદ્દભુત ભક્તિ અને અપૂર્વ શ્રદ્ધા વિકસિત હોવાથી જે જે વખતે જે જે સંશયો ઉપજતા તેનું સમાધાન તેઓ આ ગુરૂરાજ પાસેથી કરતા અને સંતુષ્ટ બનતા હતા.

સૂરિ—મૌક્તિકચંદ્ર! આજે તમારા મુખપર અનનુદિત હર્ષરૂપી ચંદ્રની છાયા ફરકતી હોય એમ દેખાય છે. તથા સાથે સાથે સંશયરૂપ ચિન્હની કાલીમતા સરકતી હોય એમ પણ જણાય છે તેનું શું કારણ છે?

મૌક્તિકચંદ્ર—પૂજય ગુરૂવર્ય! આપનું અનુમાન સત્ય છે. આપ જ્ઞાની હોવાથી હૃદયના ગુપ્ત ભાવોને પણ વિલોકવા સમર્થ છો. આપનાથી કાંઇ પણ ગુપ્ત રાખવું તે ખરેખર આત્માની અને ગુરૂની ચોરી કરવા જેવું છે. આપના દર્શન થતાં જ હૃદયનો ભાવ પ્રગટ કરવા ચિત્ત આતુર બની રહ્યું હતું, તથાપિ આપ મહાત્માનું ધ્યાન આત્મચિંતવનમાંથી સ્ખલિત ન થાય એટલા માટેજ મૌન રાખ્યું હતું. આપના પ્રશ્નથી હૃદયને મજબુત પ્રોત્સાહન મળ્યું છે. આજે અમો બન્ને મિત્રોએ ઉદ્યમ અને કર્મની ચર્ચા ઉપસ્થિત કરી હતી. તેમાં મારા ઉદ્યમવાદના સખત વિ-

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ચારો અને પ્રશ્નોનો બહુ સૂક્ષ્મ અભ્યાસથી બન્ધુ સ્નેહચંદ્રે ઉત્તર આપી મારા હૃદયપુષ્પને પ્રફુલ્લિત બનાવ્યું છે.

સ્નેહચંદ્ર—ગુરૂજી! મૌક્તિકચંદ્રે છેવટે એક મહાન્ પ્રશ્ન મારી પાસે મુકયો છે કે જે પ્રશ્નથી મારૂં મન પણ ઉંડા આલોચનના વમળમાં ગોથાં ખાધા કરે છે. આપ મહાત્મા સિવાય અન્યથી તેનું શાંતિકારક સમાધાન મળવું મુશ્કેલ છે. તેનો પ્રશ્ન એવો છે કે–" આપણા સિદ્ધાન્તાનુસાર ઉદ્યમ યા કર્મ બન્ને માન્ય છે કે એક, જો બન્ને હોય તો વ્યવહાર અને નિશ્ચયમાં બેમાંથી મુખ્ય–ગૌણપણું કોણ ભોગવે છે અને કયે સ્થાને કોને મુખ્યતા અને કોને ગૌણતા આપી શકાય? આ વિષયમાં આપણા દર્શનની સાથે ભિન્ન દર્શનવાળાને કેટલો વિરોધ છે? તથા દૈવ અને પુરૂષાર્થનો સત્ય ભાવ શું છે? તથા તે બન્નેમાં આદિ કોણ છે?

સૂરિજી—મૌક્તિકચંદ્ર! તમારા પ્રશ્નો ઉંડા વિચારો અને સૂક્ષ્મ અભ્યાસને સૂચવનારા છે. તમારા દરેક પ્રશ્નો વિચારવા યોગ્ય છે તથા તેનો સૂક્ષ્મદ્રષ્ટિએ અવશ્ય સ્ફોટ કરવા યોગ્ય છે. તમારા આવા ચમત્કારિક પ્રશ્નોથી મારા અંતરાત્મામાં અપૂર્વ આનંદ પ્રગટી રહ્યો છે; પરંતુ સાધુઓને માર્ગમાં વાર્તાલાપ કે ઉપદેશ કરવાની પ્રભુએ મનાઇ કરેલી છે; કારણકે તેમ કરવાથી સાધુજનો માર્ગમાં અન્ય સૂક્ષ્મ જીવોનું સંરક્ષણ કરી શકતા નથી અને તેના આચારમાં સ્ખલના થાય છે. એ હેતુથી યોગ્ય સ્થાનમાં જઇને સ્થિરતાપૂર્વક બેસી તમારા પ્રશ્નોનો વિચાર કરીશું અને અનેક દલીલોપૂર્વક તેનો ઉત્તર આપશું.

પૂર્વોક્ત વાર્તા થયા પછી પ્રમોદસિન્ધુ આચાર્ય પોતાના શિષ્યોને સાથે લઇ સમુદ્ર કિનારાપર આવ્યા. સમુદ્રની રમણિયતા અને ચિરકાળ પોતાની મર્યાદામાં તેની રમણતા દેખી આચાર્ય પોતાના શિષ્યોને સમજાવવા લાગ્યા કે શ્રેષ્ઠજનોએ તથા શિષ્ટના પગલે ચાલનાર ઉચ્ચાશયી જનોએ પોતાના હૃદયને આવા ઉત્તમ ગુણોથી ખાસ સંસ્કારી કરવાની જરૂર છે. ગાંભીર્યતા ગુણ સમુદ્ર પાસેથી રસપૂર્વક ભવ્યાત્માએ ખાસ લેવો જોઇએ છે. જ્યાંસુધી આવા મુખ્ય ગુણો ઉપલબ્ધ ન થાય ત્યાંસુધી આત્માની નિર્મળતા થવી અશકય છે. શિષ્યો આચાર્યશ્રીના મુખારવિંદમાંથી પ્રાદુર્ભૂત થતી શિક્ષાઓને સૂત્રવાકયોરૂપે માનતા હોવાથી અને તેનું અનુકરણ કરવાનો ખાસ ઉત્સાહ દેખાડનારા હોવાથી આચાર્ય મહારાજના વચનોને તેમણે અંગીકાર કર્યા. અપૂર્ણ.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्फुट नोंध अने चर्चा.

પરમોપકારી તીર્થંકર અને ગણધર મહારાજાએ ભવી જીવને ઉપદેશ આપે, ધર્મમાં વિશેષ વિશેષ દ્રઢીભૂત થવાનાં કારણો મળે, ધર્મનો લાગેલો રંગ વિશેષ પ્રકારે તે માટે પ્રતિમાસે એક–બે એવાં દિવસો ગોઠવી રાખ્યા છે કે જે દિવસોમાં મનુષ્યો સહેજે ધર્મ કરવા પ્રેરાય છે. જેવી રીતે કાર્તિક માસમાં જ્ઞાનપંચમી, તેવીજ રીતે માર્ગશીર્ષ માસમાં તેવોજ ઉત્કૃષ્ટ દિવસ નિયત કરેલ છે. આ દિવસ તે મૌનએકાદશી–માર્ગશીર્ષ શુ. દિ. અગ્યારશ છે. પરમોપકારી મુનિરાજ શ્રી વૃદ્ધિચંદ્રજી મહારાજ ઉપદેશ આપતાં વારંવાર કહેતાં કે જો વ્યવસાયની જાળમાં ગુંથાયાથી બીજી કોઈ ધર્મસાધના વિશેષ ન બની શકે તો પણ સંવત્સરી, જ્ઞાનપંચમી અને મૌન-એકાદશી શુદ્ધ ભાવથી આરાધનાર, ઉપવાસ વ્રત કરી ષટ્કાયની વિરાધનાનો ત્યાગ કરી, સાધુ જીવનની વાનકીરૂપ પૌષધ વ્રત ગ્રહણ કરનાર જીવ થોડા વખતમાં આરાધના કરી શકે છે–મોક્ષપદ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. આવો ઉત્તમ દિવસ સંવત્સરી જેવા માહાત્મ્યવાળો માર્ગશીર્ષ માસમાં આવે છે. વળી તે દિવસે આ ચોવીશીનાં પાંચ કલ્યાણકો થયેલા છે, મલ્લીનાથ ભગવંતના જન્મનો, દીક્ષાનો ને કેવળજ્ઞાન પામ્યાનો તે દિવસ છે, અરનાથે તે દિવસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી છે અને નમિનાથને તે દિવસે કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું છે. કલ્યાણકની આ તિથિ શાશ્વતી હોવાથી દરેક ક્ષેત્રમાં પણ તેજ દિવસે એકંદર પાંચ પાંચ કલ્યાણક થયેલાં છે, ત્રણે કાળમાં ભૂત ભાવી ને વર્તમાન ચોવીશીમાં તેજ દિવસે તે કલ્યાણક થતાં હોવાથી મૌનએકાદશીની સાધનામાં દોઢસો કલ્યાણકની સાધના થઇ શકે છે. આવો આરાધના કરવાનો દિવસ મહા પુન્યના યોગેજ પ્રાપ્ત થાય છે, યથાશક્તિ આ પર્વની આરાધના કરવાથી કર્મ ક્ષય થઇ જાય છે. જ્યાં આયુષ્યનો ભરોસો નથી, ત્યાં આવી ઉત્તમ કરણી થઇ શકે તેવાં દિવસો પ્રાપ્ત થતાં ભવિષ્યમાં આરાધના કરશું તેવા વિચારથી તે પર્વની આરાધના મુલતવી નહિ રાખતાં પ્રાપ્ત સમયનો સદુપયોગ કરવો તેજ કર્તવ્ય છે, ભવી જીવને ઉપકારક છે. વાંચક બંધુઓ આ પર્વનો યથાશક્તિ અવશ્ય લાભ લેશે, એવી આશા રાખવામાં આવે છે.

* * * * * *

આચાર્ય શ્રી વિજયધર્મ સૂરીશ્વરજીના સુપ્રયાસથી મુંબઇમાં જે ઉપદેશક મંડળ સ્થાપવામાં આવનાર હતું અને જેને માટે એક સારૂં ફંડ શરૂઆતમાં ઉત્પન્ન કરવામાં આવ્યું હતું, તે મંડળની યોજના તથા કાર્યક્રમ હાલમાં બહાર પાડવામાં આવેલ છે, અને તેની એક કોપી અમારા ઉપર મોકલવામાં આવેલ છે. જે યોજના

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ઘડવામાં આવી છે તેનો ટુંક સાર આ પ્રમાણે છે. આ મંડળના કાર્યક્રમ માટે એક કમીટી નીમવામાં આવી છે, અને તેનું વીર-તત્ત્વ પ્રકાશક મંડળ એવું નામ પાડવામાં આવ્યું છે. આ મંડળ માટે જાણીતા અને કાર્ય કરી શકે તેવા મેમ્બરોની એક મેનેજીંગ કમીટી નીમવામાં આવી છે. જે દેશોમાં મુનિરાજોનો વિહાર ન થઈ શકતો હોય, અથવા વિહાર કરતાં અનેક તકલીફો ઉઠાવવી પડતી હોય તેવા દેશોમાં વિહાર કરવા ઈચ્છતા વિદ્વાન અને પવિત્ર મુનિરાજોને ઉપદેશકોની અથવા ઉપદેશક થવા ઈચ્છતા ઉમેદવારોની સહાયતા કરી આપવી, તથા બંગાળ, મગધ, અને એવા બીજા દેશોમાં જયાં જરૂર જણાય ત્યાં જૈન સોસાઈટીઓ ખોલાવવી અને તેને જૈન તત્ત્વોનો પ્રચાર કરવાના સાધનો પુરાં પાડવાં, તથા ગૃહસ્થ ઉપદેશકો તૈયાર કરવા માટે પૂના અને બનારસ એમ બે સ્થળે શાળાઓ સ્થાપન કરવી તે આ મંડળનો ઉદ્દેશ છે. મંડળનાં ચાલુ ધારા ધોરણો ઉપરાંત કોણ કોણ ઉપદેશક તરીકે દાખલ થઈ શકશે, અને તેને કેવો અભ્યાસ કરવાનો છે તેનું પણ વર્ણન આપવામાં આવેલ છે. ઉપદેશક ઉમેદવારોના ઉમર પ્રમાણે બે વિભાગ કરવામાં આવ્યા છે. ૧૨ થી ૧૮ વર્ષ સુધીનો ઉમેદવાર કે જેઓને માતૃભાષાનું સારૂં જ્ઞાન હોય, ઇંગ્રેજી ત્રણ ધોરણ તથા માર્ગોપદેશિકાનો અભ્યાસ હોય, તથા ૧૮ થી ૩૦ વર્ષ સુધી વયના ઉમેદવારો કે જેઓમાં માતૃભાષાનું સારૂં જ્ઞાન, મેટ્રીક સુધીનો અભ્યાસ અને સંસ્કૃત બંને ચોપડીનો અભ્યાસ હોય તેમને દાખલ કરવામાં આવશે, અમુક અપવાદો ખાસ ઉમેદવારો માટે રાખેલ છે. ઉમેદવારમાં જૈનધર્મ માટે શ્રદ્ધા તથા બે પ્રતિક્રમણ લગભગ ધાર્મિક અભ્યાસની જરૂરીઆત સ્વીકારવામાં આવી છે. આ ઉમેદવારોમાં અભ્યાસ માટે મુનિમહારાજાઓને અને યતિઓને દાખલ થવું હશે તો પણ અમુક સરતે દાખલ કરવામાં આવશે તેમ જણાવવામાં આવ્યું છે. ઉમેદવારોમાં બ્રહ્મચર્યનો ગુણ ખાસ જરૂરીઆતનો છે તેમ અમને લાગે છે. શાળામાં અભ્યાસ કરતો વિદ્યાર્થી બ્રહ્મચારી હોય તે વધારે ઇષ્ટ છે. પરીક્ષા ઉત્તીર્ણ થાય ત્યાર પછી ઉમેદવારની ઈચ્છાનુસાર લગ્ન કરે તેમાં પ્રતિબંધ ન હોવો જોઇએ; પણ અભ્યાસના સમય સુધી તો બ્રહ્મચર્ય વ્રતની ખાસ જરૂર અમને જણાય છે. મેનેજીંગ કમીટીનું અમારી આ સૂચના તરફ અમો લક્ષ્ય ખેંચીએ છીએ.

* * * * *

ઉમેદવારોના અભ્યાસ માટે વિસ્તારથી લખવામાં આવ્યું છે. અભ્યાસનાં સાત વિભાગ પાડવામાં આવ્યા છે. જૈન તત્ત્વજ્ઞાન, ષડ્દર્શનનું જ્ઞાન, ભાષાજ્ઞાન, સંસ્કૃત, અંગ્રેજી, વક્તૃત્વ શકિતનાં ગુણો અને બહોળું વાંચન-આ સાતે વિભાગોમાં ઉમેદવારોએ કેટલો અભ્યાસ કરવાનો છે તે જણાવેલ છે. વળી જેઓ ઉપદેશક તરીકે

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

કાર્ય કરે તેવી શક્તિ નહિ ધરાવતા હોય તેમને અધ્યાપક થઇ શકે તેવું શિક્ષણ આપવામાં આવશે. પ્રતિક્રમણાદિનો નિયત કરેલો અભ્યાસ જેઓ સંપૂર્ણ કરી પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થશે તેમને પ્રમાણપત્રો અને મેડલો આપવામાં આવશે, તથા આ મંડળ તરફથી ઉપદેશક, મહોપદેશક અને મહામહોપદેશકની પદવીઓ આપવામાં આવશે. આ શાળામાંથી અભ્યાસ કરી પદવી મેળવ્યા પછી તે વક્તાને ઓછામાં ઓછા બે વર્ષ સુધી આ સંસ્થા યોગ્યતા પ્રમાણે પગાર આપીને અવશ્ય રાખી શકશે અને વક્તાએ તેટલી મુદ્દત સુધી રહેવું જોઇશે. તે માટે ઉપદેશકને રૂા. ૫૦, મહોપદેશકને રૂા. ૭૫, તથા મહામહોપદેશકને રૂા. ૧૦૦ સુધી સ્ટાર્ટીંગ પગાર સંસ્થા આપશે. સાધુ અને યતિઓ, કે જેઓ આ શાળામાં અભ્યાસ કરી પાસ થશે તેમને પણ આ સંસ્થા તરફથી વક્તા, સમર્થવક્તા અને વ્યાખ્યાન વાચસ્પતિનાં પદોથી વિભૂષિત કરવામાં આવશે. વીરતત્ત્વોપદેશક મંડળનો આ કાર્યક્રમ છે. ભાવી જૈન ઉપદેશકો થઇ શકે તે માટે આ પ્રયાસ છે. જૈન ધર્મનાં સિદ્ધાંતો વિશેષ પ્રમાણમાં ફેલાય, જૈન બંધુઓ ધર્મમાં વિશેષ દ્રઢ થાય, ભૂલાઇ જતો જૈનધર્મ ફરીથી તે બંધુઓમાં જાગ્રત થાય તે માટે આચાર્યનો અને આ મંડળનો શુભ પ્રયાસ છે. અમો આ મંડળને તેના ઉચ્ચ ઉદ્દેશ અને કાર્યક્રમ માટે અભિનંદન આપીએ છીએ; અને સાથે જે વિકટ કાર્ય તેમણે આરંભ્યું છે તે કાર્ય સરંજામ પાર ઉતરો તેવી પરમાત્માને પ્રાર્થના કરીએ છીએ, તેમજ આ મંડળની કાર્યસિદ્ધિ માટે જોઇતું દ્રવ્ય તત્કાળ પૂરૂં પાડવા જૈન બંધુઓને વિનંતિ કરીએ છીએ.

* * * * *

આ વરસે કાર્ત્તિક શુદિ ૧૫ ઉપર પાલીતાણામાં પરમ પવિત્ર તીર્થાધિરાજ શ્રી સિદ્ધાચળજીની યાત્રાનો લાભ લેવા ઘણા યાત્રાળુઓ આવ્યા હતા. યાત્રાળુની સંખ્યા લગભગ પંદર હજાર ઉપર કલ્પવામાં આવી હતી. દરેક ધર્મશાળાઓ ચીકાર ભરાઇ ગઇ હતી, અને ઘણા યાત્રાળુઓને તો મકાનો ભાડે લઇને રહેવું પડયું હતું. આ વરસે યાત્રાળુઓને સગવડ પણ સારી કરી આપવામાં આવી હતી. ભાવનગરના સેવા સમાજના લગભગ પચીશ સ્વયંસેવકોએ વઢવાણ, શીહોર તથા પાલીતાણા સ્ટેશનોએ રહીને યાત્રાળુઓને બની શકે તેવી દરેક પ્રકારની સગવડ કરી આપી હતી. ભાવનગર સ્ટેટ રેલવે તરફથી તે સ્વયંસેવકોને આઠ દિવસ માટે મફત પાસ ભાવનગર અને પાલીતાણા તથા વઢવાણ વચ્ચે મુસાફરી કરવા માટે પૂરા પાડવામાં આવ્યા હતા, અને મેનેજરે પણ જ્યારે જોઇએ ત્યારે સ્પેશીયલ ટ્રેઇન વિગેરેની સગવડ માટે તત્પરતા બતાવી હતી. ભાવનગર સ્ટેઇટ રેલ્વેના મેનેજરની સગવડ આપવાની તત્પરતા માટે જૈનકોમ તેની આભારી છે. સાથે

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

સ્વયંસેવકોએ જે ઉત્સાહ ભર્યું કાર્ય ખાવા પીવાની પણ દરકાર કર્યા વગર કર્યું છે તે માટે વિશેષ આભારી છે. ખરેખરી આનંદજનક બીના તો તે છે કે આ સ્વયંસેવકોમાં ફક્ત જૈન તો એકજ છે, જ્યારે બીજા સર્વ જૈનેતર છે, છતાં કોમના ભેદનો જરા પણ વિચાર કર્યા વગર સેવાની લાગણીથી જ તેઓએ કાર્ય કર્યું છે. આ સ્વયંસેવકોનો ઉત્સાહ ઉત્તેજનને પાત્ર છે, જૈનોમાં પણ આવા સ્વયંસેવકો સેવાની શુદ્ધ ભાવનાથી ઉત્પન્ન થવાની જરૂર છે. ભાવનગરના જૈન યુવક મંડળને અમારી સૂચના છે કે આવા ઉપયોગી કાર્યમાં તેઓ પોતાનો ઉત્સાહ રેલાવશે, કાર્યશક્તિ વાપરશે, તો તેનો વધારે સદુપયોગ થવા સાથે જૈનકોમની સેવા કરનારી એક સારી સંખ્યા ભવિષ્યમાં મેળવવા આપણે ભાગ્યશાળી થઇ શકીશું. પાલીતાણા ઠાકોર સાહેબ બહાદુરસિંહજી તરફથી પણ આ મેળાના ટાઇમમાં જગાત માફ કરવામાં આવી હતી, જેથી યાત્રાળુઓને સ્ટેશને ઉતરતાં જગાતની ભોગવવી પડતી હાડમારી ઓછી થઇ હતી; વળી રાજ્યનાં મોટા મકાનો પણ યાત્રાળુઓને ઉતરવા માટે તેમના તરફથી ખોલી આપવામાં આવ્યા હતા. મહારાજા બહાદુરસિંહજીનું આ પગલું સ્તુતિપાત્ર છે, અને હાલમાંજ તેઓ ગાદીનશીન થવાના છે, તો ભવિષ્યમાં જૈનકોમ પ્રત્યે તેઓ સારો સદભાવ ધરાવશે, જગાતની હાડમારીમાંથી કાયમને માટે યાત્રાળુઓને મુક્ત કરશે અને શત્રુંજય પર્વત ઉપર અપૂર્ણ રહેલાં કાર્યો તેઓ પૂરાં કરવા દેશે તેવી આપણે આશા રાખીશું. પરમાત્મા આ આશા જલદી પૂરી પાડો.

* * * * *

કાર્ત્તકી પૂર્ણિમાના અને બીજા મેળાઓ ઉપર શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી તરફથી યાત્રાળુઓની સગવડ માટે જેટલો પ્રયત્ન થવો જોઇએ તેટલો થતો નથી, તેમાં ખામી દેખાય છે, તે સંબંધમાં તેના કાર્યવાહકોએ તેમજ પાલીતાણાની પેઢીના મુનીમે ખાસ ધ્યાન આપવાની આવશ્યકતા છે. વળી જૈનેતર સ્વયંસેવકો આવા કાર્યમાં આપણને સહાય કરે તેને તમામ પ્રકારની સગવડ કરી આપવી તે પણ આપણું કાર્ય છે. આવી બાબતમાં કોઇપણ પ્રકારની મંદતા દેખાય છે તે દેખાવી ન જોઇએ. આ જમાનો સગવડનો છે. સગવડ જેમ વધારે થાય તેમ ઉદાર દીલના ગૃહસ્થો તરફથી વધારે આવક થાય છે, છતાં આ બાબતમાં કેમ ગફલતી થતી હશે તે અમે સમજી શકતા નથી. આદીશ્વર ભગવાનના મૂળ ગભારામાં અને બહારના રંગમંડપમાં કાર્તકી પૂર્ણિમાએ અને અન્ય દિવસોએ સાંજના ચાર વાગતા સુધી પણ જે ભીડ ભોગવવી પડે છે તે જોતાં આખા દેરાસરમાં વચ્ચે ભાટ વિગેરે તરફથી રાખવામાં [illegible]

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

જણાય છે અને આવી ભીડમાં સ્ત્રી-પુરૂષના મેળામાં આદીશ્વર ભગવાનના પૂજન સમયે જે દેખાવ થાય છે તે અટકાવવા સ્ત્રી-પુરૂષો જુદી જ પૂજા કરે તેવી વ્યવસ્થા કરવાની અમારી ગતાંકની સૂચના તરફ ફરીથી કમીટીના ગૃહસ્થોનું લક્ષ ખેંચીએ છીએ. હવે પછીના મેળા વખતે તેમજ હમેશાં યાત્રાળુઓની સગવડ માટે વિશેષ ઉપયોગ રાખવા અમે તે ગૃહસ્થોને વિનંતિ કરીએ છીએ.

* * * * *

હાલમાં આખા હિંદુસ્તાનમાં અને સ્થળે સ્થળે ચાહનો પ્રચાર બહુ વધી ગયો છે. એકેક માણસ ચાર પાંચ વખત દરરોજ ચા પીવા લાગ્યા છે. સંખ્યાનો નિયમજ રહ્યો નથી. પૂર્વકાળમાં મેમાનગતિમાં જ્યારે દૂધ આપવામાં આવતું હતું ત્યારે આ કાળમાં ચાએ દૂધનું સ્થાન લીધું છે. આ ચાહ એકંદરે શરીરને નુકશાનકારક છે. ઘણાઓનું એવું માનવું છે કે એકલી ચાહ પ્રથમ જઠરાગ્નિને પ્રદીપ્ત કરી પછી મંદ બનાવે છે, તેથી ચાહ સાથે કાંઈક ખોરાક લેવામાં આવે તો ઠીક, પણ એકલી ચાહ તો નુકશાન જ કરે છે. આ વિષય ઉપર લખતાં અમેરીકાનો પ્રખ્યાત ડાકટર જોન બ્રીડલ કહે છે—'ચાહ પીવાથી થાક ઉતરે છે, પણ એનું કારણ એમાં માદક દ્રવ્ય હોય છે તે છે. માદક દ્રવ્યથી રક્તોત્પાદન થતું નથી. અને મગજને પુષ્ટિ મળતી નથી. ચાહમાં Caffien કેફીન નામનો પદાર્થ પુષ્કળ હોય છે, કે જે ઐાષધમાં વિષની સુક્ષ્મ માત્રાઓમાં આપવામાં આવે છે. ચાહના અધિક સેવનથી નાડીની દુર્બળતા, મંદાગ્નિ વિગેરે રોગો થાય છે, માણસ તે પીવાથી પીળું પડી જાય છે, એ સર્વ કેફીનનું પરિણામ છે." [1]ચાહની વધતી જતી ટેવથી કેટલું નુકશાન છે તે જાણવા આ ઉતારો અમે કર્યો છે. ચાહથી શરૂઆતમાં ઉત્તેજીત થવાય છે, પણ પરિણામે ફાયદો નથી. ચાહને બદલે દૂધ જેટલા પ્રમાણમાં વધારે વપરાય તેટલું વધારે ઉત્તમ છે; શરીરને, મગજને, શક્તિને સર્વને તેનાથી ઘણા ફાયદા છે. વાંચક બંધુઓ બને તેટલો ચાહને બદલે દૂધનો ઉપયોગ કરશે એવી આશા રાખવામાં આવે છે.

* * * * * * *

કાર્તિક માસમાં બનેલા એક અતિશય ખેદજનક બનાવ તરફ અમારા વાંચક બંધુઓનું ધ્યાન ખેંચતાં અમને પણ અત્યંત દિલગીરી થાય છે. આ સભાના જન્મથી જોડાયેલ એક વયોવૃદ્ધ મેંબરના એક પુત્રનું ફક્ત એક દિવસની ટુંક માંદગીમાં ન્યુમોનીયા નામના ઝેરી તાવથી થયેલ મૃત્યુ અત્યંત ખેદ ઉપજાવે છે. [illegible] રતીલાલ ગીરધર બી. એ. તે અમારા જુના લાઈફ મેંબર શેઠ ગીરધરલાલ [illegible]

૧ [illegible]

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

દજીના પુત્ર છે, અને નવા વરસને દિવસે જ તે બંધુએ ચોવીશ વરસની નાની ઉમરે આ ફાની દુનિયાનો ત્યાગ કર્યો છે. સં. ૧૯૫૧ની શાલમાં તેનો જન્મ થયો હતો, અને જયારે તેમનો દેહોત્સર્ગ થયો ત્યારે એલ, એલ, બી. ની પરીક્ષા આપી હતી. દરેક પરીક્ષામાં તે બંધુ ખલેલ વિના પાસ થતા, અને ભવિષ્યમાં કોમને અને ધર્મને દીપાવનાર થશે તેવી આગાહી આપતા હતા. જોકે આ સભાના તે બંધુ સભાસદ નહોતા, પણ આ સભા તરફ સંપૂર્ણ દીલસોજી ધરાવનાર અને કાર્યમાં સહાયક હતા. આ સભા તરફથી બહાર પડેલ રત્નાકર પચ્ચીશીની પ્રેસકોપી તે બંધુએ તૈયાર કરી આપી હતી, અને આ સભા તરફથી તૈયાર થતું લગભગ છ હજાર શ્લોકના પ્રમાણ વાળું શ્રી ધન્ના ચરિત્રનું ભાષાંતર તેઓજ તૈયાર કરતા હતા. આ ભાષાંતરનો અમુક ભાગ તે બંધુએ તૈયાર કરેલ છે, અને આ દીવાળીની રજામાં તેઓ આ ભાષાંતર સંપૂર્ણ કરવાની ઇચ્છા ધરાવતા હતા, તેવામાં આવો અણધાર્યો બનાવ બની ગયો છે. તે બંધુ બહુ સરલ પ્રકૃતિના, નિષ્કપટી, ભોળા, આનંદી અને જરા પણ પ્રસંગ પડે તેની સાથે મળી જાય તેવી સરલ પ્રકૃતિનાં હતા. તે બંધુના મૃત્યુથી આ સભાએ ભવિષ્યનો એક ઉત્તમ સભાસદ ગુમાવ્યો છે, જૈનકોમે એક ઉત્તમ સેવક ગુમાવ્યો છે અને તેમના કુટુંબમાંથી નિષ્કપટી અને સરલ હૃદયી પુત્ર ગુમ થયો છે. ઋણાનુબંધ પૂરો થતાં સર્વ જીવો ચાલ્યા જાયજ છે, તેમની પાછળ શોક કરીને કર્મબંધ કરવાથી ભવિષ્યમાં પુનરપિ આવા ખાંચાઓ પડવાનો સંભવ રહે છે, તેથી તે ધર્મી કુટુંબના ગૃહસ્થોને મિથ્યા શોકમાં નહિ પડવા અમો વિનંતિ કરીએ છીએ, તે બંધુના આત્માને શાંતિ ઇચ્છીએ છીએ, તે બંધુના વૃદ્ધ પિતા, નાની ઉમરની [1] પત્નિ અને અન્ય સર્વ કુટુંબી જનોને દીલાસો આપીએ છીએ, અને ભવિષ્યમાં ધર્મ કાર્યમાં વધારે પ્રવર્તવા પ્રેરણા કરીએ છીએ.

* * * * *

જીવનની નશ્વરતા આવીજ છે. સંસારમાં ઉપર ઉપરથી, લાગતું સુખ દુઃખપણે પરિણમી જતાં સંસાર ખારો ઝેર લાગે છે, પણ મન એવું ઘડાયેલું છે, મન ઉપરનાં સંસ્કારો એવી જાતનાં પડેલાં છે કે સ્મશાનવૈરાગ્યની જેમ થોડો વખત વૈરાગ્ય અનુભવીને મનુષ્યો પાછા સંસારના મોહમાં ખેંચાઇ જાય છે. મોહની જે પ્રબળ સત્તા મનુષ્યો ઉપર ચાલે છે તેનો આ અજબ પુરાવો છે. અન્યને મરતાં જોઇને અંદરથી અન્ય જીવનારને તો તેનું મન એમજ કહે છે કે " ભલેં તે મૃત્યુ પામ્યો, તારે હજી વાર છે. શું તારૂં મૃત્યુ આમ અચાનક થવાનું છે ? " આવા

૧ ભાઇ રતીલાલની પત્ની પણ તેની પછી માત્ર ૨૩ દિવસે એટલે કાર્તિક વદિ ૯ મે પંચત્વ પામી છે તે બહુ ખેદકારક બીના બની છે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

આવાં મિથ્યા વિચારોથી મનુષ્ય જીવન હારી જાય છે, સંસાર સુખમાં-દેખાતા મોહના સામ્રાજયમાં લીન થઇ જાય છે, ધર્મ ભૂલી જાય છે, અને દુર્લભ મનુષ્ય જીવન, જૈન ધર્મ અને અન્ય ઉત્તમ સામગ્રીનો લાભ લીધા વિના પાથેય લીધા વિનાનો મનુષ્ય જેમ મુસાફરીમાં દુઃખી થાય છે તેમ આ સંસારની ઘટમાળમાં દુઃખી થવા માટે ચાલ્યો જાય છે અને દુઃખી થાય છે. ડાહ્યા તેજ, બુદ્ધિશાળી તેજ અને તેનુંજ ડાહાપણ કામનું છે કે જે પ્રાપ્ત સામગ્રીનો સદુપયોગ કરે છે, તેનો લાભ લે છે, અને ખેતીમાં એક દાણાના અનેક દાણાઓ નીપજાવીને ખેતીકાર જેમ આખુ વર્ષ સુખમાં કાઢે છે તેમ પ્રાપ્ત સામગ્રીનો લાભ લઇ ભવિષ્યના અનેક ભવો માટે શુભ સામગ્રીનો જે સંચય કરી લેય છે. મધમાખીઓને મધ એકઠું કરી અંતે છોડીને ચાલી જવું પડે છે, તેવીજ રીતે ગમે તેટલો પ્રયાસ કરી, દોડાદોડ કરી, ધમાધમ કરી, આહટ્ટ દોહટ્ટ કરી, સંસારની અપેક્ષાએ પૈસાદાર ગણાનારને અંતે સર્વ છોડીને ચાલ્યાજ જવું પડે છે, અને પ્રાપ્ત કરેલી અશુભ કર્મસામગ્રી સાથે આવે છે. બંધ વખતે વિચાર કરવો તેમાંજ ડહાપણ અને ચતુરાઇ છે. ઉદય વખતે રોવા બેસનાર મુર્ખ અને કર્મનાં સિદ્ધાંતોથી અનભિજ્ઞ જણાય છે. વાંચક બંધુ! જૈન ધર્મ અને તેને લગતી ઉત્તમ સામગ્રી પામી તેનો જેમ વધારે લાભ તારાથી લેવાય તેવો નિરંતર પ્રયાસ કરજે, તોજ તારૂં જીવિતવ્ય સફળ થશે અને ઉત્તમ સામગ્રી મળ્યાનું સાર્થક થશે.

* * * * *

દેવદ્રવ્ય દિગ્દર્શન એવા નામનું એક ૧૨ પેજનું પેંફ્લેટ કાશી નિવાસી યતિ હીરાચંદ્રજીએ બહાર પાડેલું જૈન પત્ર સાથે વહેંચાયેલ છે. તેની અંદર યતિજીએ દેવદ્રવ્યના વિષયમાં શાસ્ત્રાધારો સાથે બહુ સારો ઉલ્લેખ કર્યો છે. મધ્યસ્થ રહીને તે વિષયની ચર્ચા પણ કરી છે. હવે પછીનું કર્તવ્ય પણ સમજાવ્યું છે પરંતુ માણેક મુનિના અને પં. બેચરદાસના દેવદ્રવ્યની આવકને ન વધારવાના અગર ખવરાવી દેવાના વિચારથી તદ્દન વિરૂદ્ધતા દર્શાવી છે. લેખ ધ્યાન પૂર્વક વાંચવા લાયક છે. લેખન પદ્ધતિ પણ સુંદર છે. તે સાથે શાસ્ત્રના અભ્યાસી અને પુખ્તપણે વિચાર કરનારા હોવાનો ભાસ કરાવે તેવો લેખ છે. આવા લેખ વાસ્તવિક ઉપકારક નીવડવા સંભવ છે. અમે તે લેખ સાદ્યંત વાંચી જવાની જૈન બંધુઓને ભલામણ કરીએ છીએ.

* * * * *

ગત અંકમાં આવેલા **જૈન કેળવણીની શોચનીય દશાવાળા** વિષય ઉપર અમે અમારા વાંચક બંધુઓનું ખાસ ધ્યાન ખેંચીએ છીએ. એ વિષય ખાસ મનન કરીને વાંચવા યોગ્ય છે. આપણે જેને ખાસ કેળવણી કહીએ છીએ [illegible]

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

કેળવણી હાલમાં ચાલતી જૈન શાળાઓમાં અપાતી નથી. એ કેળવણીનો ખાસ હેતુ જૈન બંધુઓને ક્રિયામાર્ગની રૂચિવાળા કરવા, શુદ્ધ ક્રિયા કરનારા કરવા, ક્રિયાના હેતુને સમજનારા કરવા, શ્રદ્ધામાં દઢ કરવા, શુદ્ધ ઉચ્ચાર સાથે અર્થને સમજનારા કરવા ઇત્યાદિ છે. આમાંનો એક પણ હેતુ પાર પડી શકતો હોય તેમ જણાતું નથી. તેનું કારણ ખાસ તે લેખમાં બતાવેલ છે તે યોગ્ય માસ્તરોના અભાવનુંજ છે. અત્યારે તો યોગ્યાયોગ્યની વિચારણા સિવાય માસ્તરોનોજ અભાવ અથવા અલ્પ ભાવ દેખાય છે. તો આ સંબંધમાં મેસાણામાં ચાલતા પ્રયાસની અંદર જરૂર વધારો થવો જોઈએ અને અન્યત્ર પણ બને તો પ્રયાસ શરૂ કરવો જોઇએ. જ્યાં સુધી આપણે સારા શિક્ષકો સંપાદન કરી શકશું નહીં ત્યાં સુધી આપણી ધારણા કોઇ પણ રીતે ફળીભુત થઈ શકશે નહિ. મુનિમહારાજાએ પણ આ બાબતમાં ધ્યાન આપે તો ચતુર્માસમાં ઘણું કરી શકે તેમ છે; તેથી તેમને પણ આ સંબંધમાં લક્ષ આપવાને અમે વિનંતિ કરીએ છીએ. ધાર્મિક કેળવણીના ઇચ્છક દરેક બંધુએ આ વિષયનું ચિંતવન કરી તેને માટે બનતો પ્રયાસ કરવાની જરૂર છે.

* * * * *

સુરતમાં હાલમાં ભરાયેલ સંસાર સુધારા પરિષદના પ્રમુખ રા. બ. હરગોવિંદદાસ દ્વારકાદાસ કાંટાવાળાએ ખરો સંસાર સુધારો કેવો હોય તે જણાવતાં કહ્યું હતું કે:—"સુધારો કાંઇ ખાવા, પીવા અને પહેરવેશમાં રહ્યો નથી. અમારે દાંભિક અને ટાપટીપીઆ સુધારકો નથી જોઇતા. અમારે કહેવું કાંઇ અને કરવું કાંઇ એવા ઢાળઘાલુ સુધારકોની જરૂર નથી. વડિલો અને ગુરૂઓની આમન્યા ન રાખવી, દિશાએ જઈને હાથ પગ ન ધોવા, સ્નાન કર્યા વગર ગમે તેવાં કપડાં પહેરીને ખાવા બેસવું, રસ્તેથી આવતાં ગમે તેથી ખરડાયાં હોય તેવા જોડા (બુટ) પહેરીને રસોડામાં કે પવિત્ર સ્થળે જવું, વિવેકને બદલે તોછડાપણું રાખવું એ કાંઇ સુધારો નથી, પણ બીગાડો છે. ધર્મ ઉપર અનાસ્થા રાખવી કે નાસ્તિક થવું એ સુધારો નહિ પણ બીગાડો છે. પોતાને ફાવતુ આવે કે પોતાને મોજશોખ પ્રાપ્ત થાય એવા આચરણ સુધારકમાં હોવા ન જોઈએ. જેવડે દેશોન્નતિ થાય, એટલે આપણી ધાર્મિક, નૈતિક, રાજકીય, આર્થિક અને સામાજિક સ્થિતિ સુધરે, દેશમાં ઐક્ય વધે એટલે દેશમાં રહેનારા સર્વ લોકોની એક પ્રજા થાય અને દરેક વ્યષ્ટિ સમષ્ટિના સુખદુ:ખમાં ભાગ લેનારી બને તેવા ઉપાયો લેવામાં ખરો સુધારો છે એમ હું માનું છુ." જૈન કોમ માટે પ્રયાસ કરવા ઇચ્છનાર દરેક બંધુએ આ વાક્ય વિચારવા લાયક છે.

For Private And Personal Use Only

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા સંસ્કૃત માગધી ગ્રંથો પૈકી હાલ મળતા ગ્રંથોનું લીસ્ટ.

૧ શ્રી પરિશિષ્ટ પર્વ (સ્થવિરાવળી ચરિત્ર.)	૧-૦-૦
૨ દ્વાત્રિંશત્ દ્વાત્રિંશિકા સટીક.	૧-૬-૦
૩ પ્રબોધ ચિંતામણિ મૂળ.	૦-૬-૦
૪ વિજયચંદ્ર કેવળી ચરિત્ર (માગધી ગાથાબંધ)	૦-૮-૦
૫ યોગબિંદુ સટીક.	૦-૧૨-૦
૬ શ્રી વાસુપૂજ્ય ચરિત્ર શ્રી વર્ધમાન સુરિકૃત પદ્યબંધ.	૨-૪-૦
૭ પંચાશક સટીક.	૨-૮-૦
૮ શ્રી જ્ઞાનસાર (અષ્ટક) સટીક (પં. ગ. વિ. કૃત)	૦-૧૨-૦
૯ શ્રી શાંત સુધારસ સટીક.	૦-૧૨-૦
૧૦ પઉમ-ચરિયમં માગધી ગાથાબંધ. (પ્રાચીન)	૨-૮-૦
૧૧ શ્રી ઉપદેશમાળા મૂળ-યોગ શાસ્ત્ર મૂળ.	૦-૮-૦
૧૨ શ્રી જંબુદ્વીપ સંગ્રહણી સટીક.	[illegible]

ગુજરાતી ભાષાના વાંચનારાઓને ખાસ ઉપયોગી ભાષાંતરો વિગેરે.

૧-૪ શ્રી ત્રિષષ્ટિશલાકા પુરૂષ ચરિત્ર ભાષાંતર.	
૧ પર્વ ૧ લું. બીજું. ૨-૪-૦ ૨ પર્વ ૩-૪-૫-૬	[illegible]
૩ પર્વ ૭-૮-૯ ૩-૦-૦ ૪ પર્વ ૧૦ મું.	[illegible]
૫-૯ શ્રી ઉપદેશ પ્રાસાદ ગ્રંથ ભાષાંતર.	
૫ ભાગ ૧ લો (સ્થંભ ૧ થી ૪)	૧-૮-૦
૬ ભાગ ૨ જો (સ્થંભ ૫ થી ૯)	૧-૮-૦
૭ ભાગ ૩ જો (સ્થંભ ૧૦ થી ૧૪)	૧-૮-૦
૮ ભાગ ૪ થો (સ્થંભ ૧૫ થી ૧૯)	[illegible]
૯ ભાગ ૫ મો (સ્થંભ ૨૦ થી ૨૪)	[illegible]
૧૦ ચરિતાવળી ભાગ ૧ લો (કથાઓનો સંગ્રહ)	[illegible]
૧૧ ,, ભાગ ૨ જો ,,	[illegible]
૧૨ ,, ભાગ ૩ જો ,,	[illegible]
આ ત્રણે ભાગના જુદા જુદા વિભાગો છુટક મળી શકે છે.	
૧૩ શ્રી શત્રુંજય મહાત્મ્ય ભાષાંતર.	[illegible]
૧૪ શ્રી ગૌતમકુળક બાળાવબોધ (અનેક કથાઓ)	[illegible]
૧૫ ઉપમિતિ ભવ પ્રપંચ પીઠબંધનું ભાષાંતર	[illegible]

૧૬	અધ્યાત્મ કલ્પદ્રુમ વિવેચન સાથે.	૧-૮-૦
૧૭	આનંદઘન પદ્ય રત્નાવળી (૫૦ પદો-વિવેચન સાથે)	૨-૦-૦
૧૮	જૈન દષ્ટિએ યોગ.	૦-૧૨-૦
૧૯	શ્રી વિજયચંદ્ર કેવળી ચરિત્ર ભાષાંતર.	૦-૬-૦
૨૦	શ્રી પ્રબોધ ચિંતામણિ ભાષાંતર.	૦-૮-૦
૨૧	રત્નશેખર રત્નવતી કથા.	૦-૪-૦
૨૨	શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભાનો જ્યુબીલી અંક.	૦-૧૨-૦
૨૩	કુવલય માળા ભાષાંતર (અતિ રસીક)	૦-૮-૦
૨૪	જ્ઞાનપંચમી.	૦-૮-૦
૨૫	ભુવનભાનુ કેવળી ચરિત્ર ભાષાંતર.	૦-૬-૦
૨૬	પ્રિયંકર ચરિત્ર ભાષાંતર.	૦-૪-૦
૨૭	યુગાદિ દેશના ભાષાંતર.	૦-૮-૦
૨૮	વસ્તુપાળ ચરિત્ર ભાષાંતર.	૧-૮-૦
૨૯	ચંદરાજાનો રાસ અર્થ-રહસ્ય યુક્ત.	૨-૦-૦
૩૦	પાર્શ્વનાથ ચરિત્ર ભાષાંતર.	૧-૮-૦

પરચુરણ બુકો.

૧	પાંચ પ્રતિક્રમણ મૂળ. ગુજરાતી શીલા છાપ.	૦-૮-૦
૨	,, મૂળ. શાસ્ત્રી ,,	૦-૬-૦
૩	બે પ્રતિક્રમણ મૂળ ગુજરાતી શીલા છાપ.	૦-૩-૦
૪	,, મૂળ શાસ્ત્રી ,,	૦-૩-૦
૫	સામાયિક ચૈત્યવંદન સૂત્રાર્થ ગુજરાતી.	૦-૧-૦
૬	પંચ કલ્યાણક તથા પંચજ્ઞાનની પૂજા.	૦-૧-૬
૭	સ્નાત્ર સતરભેદી તથા વીશ સ્થાનકની પૂજા.	૦-૨-૦
૮	વર્ધમાન દ્વાત્રિંશિકા મૂળ. ટીકા. અર્થ.	૦-૩-૦
૯	ધનપાળ પંચાશિકા મૂળ. ટીકા. અર્થ.	૦-૪-૦
૧૦	પાંચ પદની અનુપૂર્વી.	૦-૦-૬
૧૧	જૈન ડીરેકટરી (ભાવનગર)	૦-૨-૦
૧૨	પ્રકરણાર્થ ગર્ભિત સ્તવનાદિ સંગ્રહ (બીજી આવૃત્તિ)	૦-૬-૦
૧૩	મનુષ્યભવની દુર્લભતાના દશ દષ્ટાંતો.	૦-૧-૦